

L1963:5150 m. fl. inom Bengtsfors Kroksbyn 1:14 m. fl., Ödskölt socken, Bengtsfors kommun

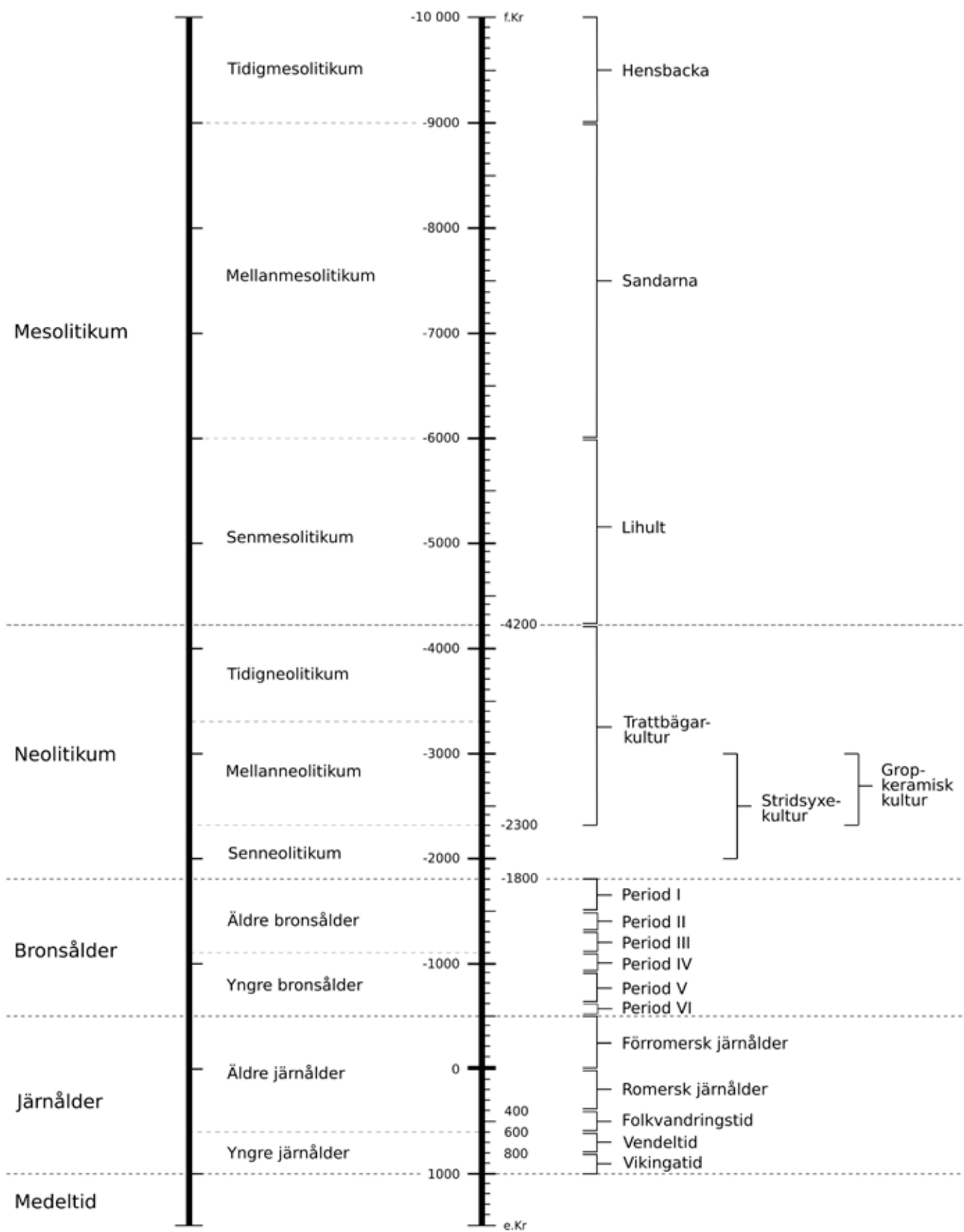
Arkeologisk utredning steg 1

**L1963:5150 m. fl. inom Bengtsfors Kroksbyn
1:14 m. fl., Ödskölt socken, Bengtsfors kommun**

Arkeologisk utredning steg 1

Cathrine Färnström och Thomas Johansson

L1963:5150 m. fl. inom Bengtsfors Kroksbyn 1:14 m. fl., Ödskölt socken, Bengtsfors kommun
Arkeologisk utredning steg 1

Rapport 2025:7

© Rio Göteborg Natur- och kulturkooperativ 2025

Länsstyrelsebeslut dnr: 431-46562-2024

Uppdragsnummer i Fornreg: 202401825

Lämningsnummer: L1963:5150 (RAÄ Ödskölt 41:1), L2025:847, L2025:848, L2025:849, L2025:850, L2025:851, L2025:852, L2025:854, L2025:855, L2025:856, L2025:857, L2025:858, L2025:859, L2025:860, L2025:861, L2025:862, L2025:863, L2025:1597, L2025:1598 och L2025:1599

Fastigheter: Bengtsfors Kroksbyn 1:14 m.fl., Ödskölt socken, Bengtsfors kommun, Västra Götalands län

Belägenhet i SWEREF 99 TM: Norr 6527900 m, Öst 334200 m

Höjd över havet: 162–222 meter

Undersökningsområdets storlek: 360–370 hektar

Beställare: RES Renewable Norden AB

Projektnummer: G2423

Projektansvarig: Karin Olsson

Fältansvarig: Thomas Johansson

Övrig personal: Cathrine Färnström

För personalens meriter hänvisas till Rio Göteborg Natur- och kulturkooperativs hemsida

Fältarbetstid: 2025-01-27 – 2025-01-29 samt 2025-03-14

Arkiv: Rio Göteborg Natur- och kulturkooperativ

Foton: Där fotograf ej anges är bilder tagna av fältpersonalen

Omslagsbild: Torpet Ekeliden ligger i ett otillgängligt landskapsrum som präglas av berg och stenig mark. På bilden anas röjningsrösen i en liten dalsänka (fossil åker L2025:852). Arkeologen på bilden står vid lägenhetsbebyggelsen L2025:851. Foto mot norr.

Kartor och situationsplaner: Framställda av Rio Göteborg Natur- och kulturkooperativ med data från Fornsök och Lantmäteriet (medgivandeavtal © Lantmäteriet Dnr R50321710_140001, GSD-Terrängkartan efter Lantmäteriets Öppna data, CC0 Creative commons).

Redigering och layout: Sara Lyttkens, Berglund Lyttkens AB

Rio Göteborg Natur- och kulturkooperativ

Slakthusgatan 8 A

415 02 GÖTEBORG

www.riogbg.se

kontakt@riogbg.se

INNEHÅLL

Sammanfattning.....	1
Bakgrund.....	2
Utredningsområdet.....	2
Tidigare fynd och undersökningar.....	2
Syfte.....	4
Metod.....	4
Kart- och arkivstudier.....	4
Bottlösa.....	6
Höjden (Högda).....	6
Ekeliden (under Kroken).....	6
Kärrkasen.....	7
Moberga (Moberget).....	7
Myren.....	7
Nytorp.....	7
Skogen.....	7
Soldattorp (ST).....	7
Tomtelid.....	7
Glakas.....	7
Fyk.....	7
Slonkemyra.....	7
Avetablering av torpen.....	8
Undersökningsresultat.....	8
Bottlösa.....	14
Höjden (Högda).....	16
Ekeliden (under Kroken).....	21
Kärrkasen.....	27
Moberga (Moberget).....	27
Myren.....	29
Nytorp.....	29
Glakas.....	32
Skogen.....	32
Soldattorp (ST).....	35
Fyk.....	38
Tomtelid.....	38
Slonkemyra.....	38
Tolkning.....	43
Resultat gentemot undersökningsplanen.....	46
Antikvarisk bedömning.....	46
Källor.....	47
Bilagor.....	49
<i>Bilaga 1. Objekttabell - Projekt Bjällhögen.....</i>	<i>50</i>
<i>Bilaga 2. Torpinventering Ödskölt.....</i>	<i>55</i>

Figur 1. Översiktskarta över utredningsområdet markerat med ring på översiktskarta. Skala 1:500 000.

L1963:5150 m. fl. inom Bengtsfors Kroksbyn 1:14 m. fl., Ödskölt socken, Bengtsfors kommun

Arkeologisk utredning steg 1

Sammanfattning

Rio Göteborg Natur- och kulturkooperativ har på uppdrag av Länsstyrelsen i Västra Götalands län genomfört en utredning inom ett cirka 370 hektar stort området vid Ödskölt, Bengtsfors kommun, uti Dalsland. Vid utredningen genomgicks äldre historiska källor och en fältinventering genomfördes. I källorna identifierades flera platser för, numera nedlagda torp. Vid den efterföljande inventeringen påträffades åtta torplämningar, sju fossila åkermiljöer och två röjningsrösen.

Av dessa registrerades fyra torplämningar som lägenhetsbebyggelse med tillkomst före 1850: L2025:851, L2025:856, L2025:858 och L2025:860. Samtliga utgör fornlämningar och i det fall byggnationsplaner kvarstår i anslutning till dessa anser Rio Göteborg att ytterligare antikvariska åtgärder krävs.

Övriga kulturhistoriska lämningar (ÖKL) utgörs av: Fyra lägenhetsbebyggelser (torplämningar), som har en tillkomst efter 1850: L2025:847, L2025:849, L2025:852 och L2025:854, sju miljöer av fossil åker, L2025:848, L2025:850, L2025:852, L2025:855, L2025:857, L2025:859 och L2025:861 samt de två röjningsrösen, L2025:862 och L2025:863. I det fall byggnationsplaner kvarstår i anslutning till dessa lämningar anser Rio Göteborg att ytterligare antikvariska åtgärder krävs.

Därtill inspekterades platsen för en grav i form av en hög, L1963:5150 (RAÄ Ödskölt 41:1). Högen var i stort intakt och utgör en fornlämning. I det fall byggnationsplaner kvarstår i anslutning till graven anser Rio Göteborg att ytterligare antikvariska åtgärder krävs.

Bakgrund

Rio Göteborg Natur- och kulturkooperativ har, på uppdrag av Länsstyrelsen i Västra Götaland, under tre dagar i januari, och en dag i mars, 2025 utfört en arkeologisk utredning steg 1 inom fastigheten Bengtsfors Kroksbyn 1:14 m.fl., Bengtsfors kommun (figur 1). Bakgrunden till uppdraget var att RES Renewable Norden AB, planerade för byggnation och drift av en vindkraftpark inom trakten Bjällhögen, Bengtsfors kommun. Som underlag till planerad miljökonsekvensbeskrivning behövdes ett förbättrat planeringsunderlag vad gällde förekomst av forn- och kultur lämningar inom delar av verksamhetsområdet.

Utredningsområdet

Utredningsområdets yta var 360–370 hektar och ytan bestod av övervägande skogsmark med stora inslag av mossmark. Skogen består av produktionsskog i olika mognadsgrad. Terrängen var mestadels mycket kuperad. Utredningsområdet berör omkring 30 olika fastigheter. Området är beläget cirka 160–220 meter över havet och denna del av Dalsland har, i stort, varit fritt från inlandsis från cirka 9 400 f. Kr. När det har varit en beboelig plats för första gången är svårt att säga, kanske har det varit möjligt att vistas i området från så tidigt 9 000 f. Kr. (SGU 2025).

Fornlämningsbilden i området kring den planerade vindparken är rik (figur 2) och följande är exempel på lämningar: lösfynd (L1963:5056, L1963:4569, L1963:5153, L1963:5154, L1963:5036), synliga gravar i form av högar (L1963:5111, L1963:5150), stensättningar (L1963:4508, L1963:5046, L1963:5112) och ett röse (L1967:8841). Vid Orsbyn, norr om utredningsområdet finns ett större kluster med gravar och röjningsrösen, och vid Björby finns också en samling gravar samt fossil åkermark. Generellt sett är lämningarna i det omkringliggande landskapet koncentrerade till dalgångarna och vägnätets utsträckning. Åldersmässigt sträcker sig lämningarna från neolitisk tid (i form av lösfynd av flinta och skafthålsyxor) och framåt. I landskapet finns också mängder med sentida lämningar såsom vägmärken (L1967:8955, L1963:4507). Vid fastigheten Uleviken norr om utredningsområdet finns en fångstgrop för varg (L1963:5059). Något söderut fanns en gång Vedbo härads avrättningsplats (L1963:4464), använd under 1600- och 1700-tal. Inom och gränsande till utredningsområdets sydöstra del finns en militär mötesplats från 1800-talet, Ödskölts moar (L1969:3301). Ödskölts moar var ett militärt övningsfält, cirka 3600x2150 meter stort (N-S) som brukades under 1800-talet under Karl XIV Johans regeringstid. Alla byggnaderna nedmonterades runt 1845–50 och området där ”Kungens borg”, huvudbyggnaden, var belägen är numera en grustäkt (Fornsök 2025).

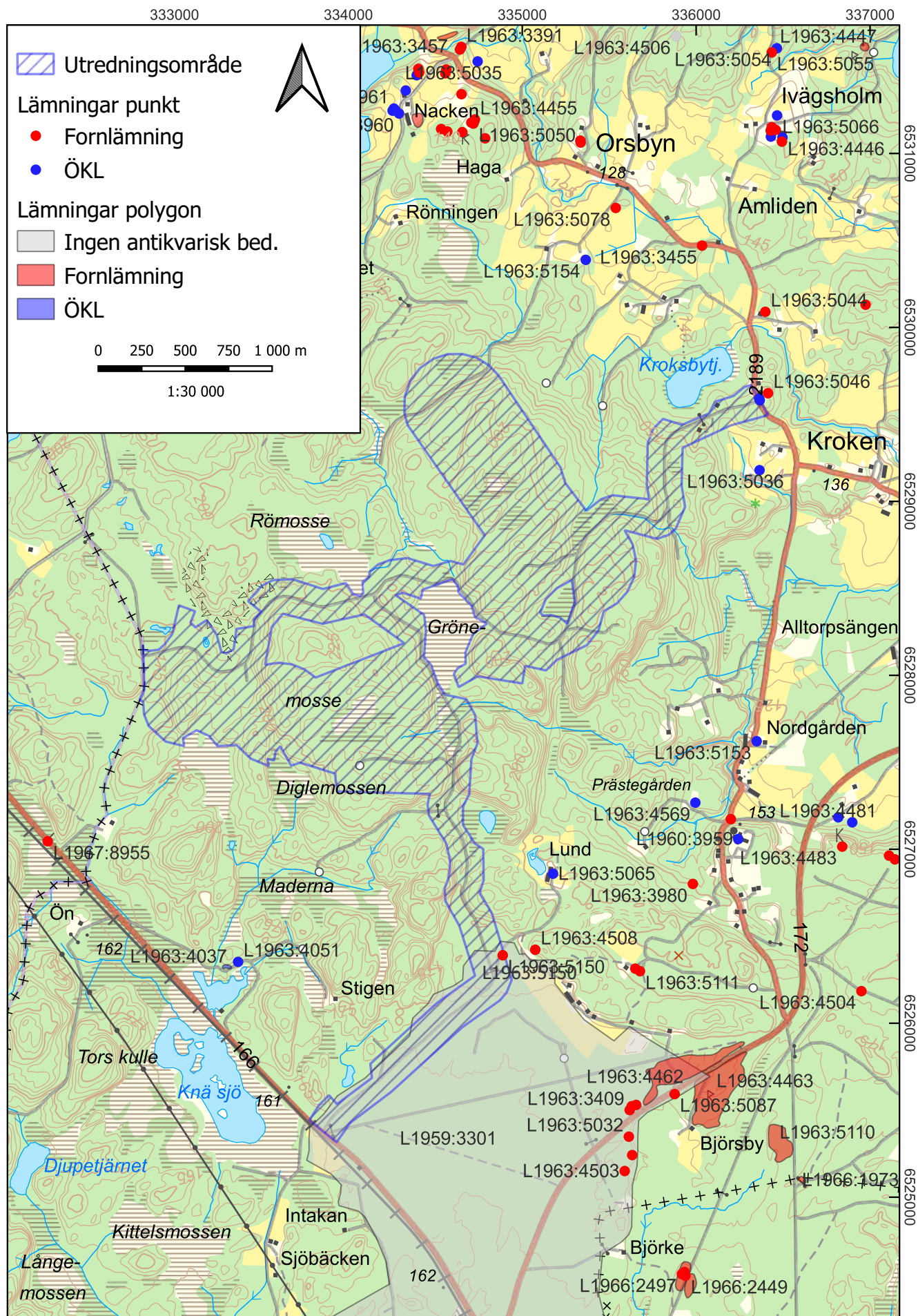
Området som skall utredas är av utmarkskaraktär vars utnyttjade ska ses i förhållande till den äldre kulturbygden väster om sjön Iväg. Här finns värden i form av bland annat flera järnåldersgravfält, en fornborg och äldre bybildningar och tillhörande agrarhistoriska element. Den Häradsekonomiska kartan från 1890–97 visar att det fanns ett antal lägenhetsbebyggelser inom utredningsområdet (Lantmäteriet 2025a). Ingen av dessa var registrerade innan denna utrednings start.

Förväntat resultat av utredningen var att finna rester av den bebyggelse som fanns noterad på äldre kartmaterial. Längs med det befintliga vägnätet fanns ytor som var mindre kuperade och som möjligtvis kunde förväntas innehålla lämningar av förhistorisk/historisk karaktär. Exempel på sådana områden var södra delen av utredningsområdet, som även ligger inom ytan för Ödskölts moar, och i norr vid gårdarna Ömnebyn och Tomten. Därtill skulle man kunna förvänta sig en förekomst av aktiviteter kopplade till utmarksutnyttjande, exempelvis kolningsanläggningar, gränsmärken, hägnader fångstgropar och stentäcker.

Tidigare fynd och undersökningar

Inom området för den planerade vindparken fanns, förutom högen L1963:5150 (RAÄ Ödskölt 41:1), inga lämningar registrerade.

Under 2010-talet har det genomförts en inventering av torpmiljöer i området. Denna är initierad och utförd av privatpersoner som bor i Ödsköltområdet i syfte att dokumentera det kulturhistoriska arvet. Resultatet av inventeringen har inte publicerats. Skriften innehåller bland annat information om några av de torplämningar som finns inom utredningsområdets gränser och ska ses som ett komplement till utredningens resultat. Med författarens be-nägna bistånd har denna inventeringsskrift lagts som bilaga till denna rapport som bilaga 2. Därtill har även muntlig information kommit till oss från en av författarna av inventeringen, Bengt Neandhers, Ödskölt.

Figur 2. Översiktskarta över utredningsområdet samt fornlämningar, övriga kulturhistoriska lämningar (ÖKL) och ej kulturhistoriska lämningar som fanns registrerade innan utredningens start. Skala 1:30 000.

År 2020 utfördes en utredning av ett område sydost om den nu planerade vindparken. En sentida husgrund (L2020:7170) och en brunn/källa (L2020:7168) registrerades då som övriga kulturhistoriska lämningar (Hellgren och Persson 2020).

Cirka 1,1 kilometer sydöst om utredningsområdet påträffades vid en utredning 2006 en grav i form av en stensättning (L1960:5293, RAÄ Ödskölt 122) och en härd (L1960:6831, RAÄ Ödskölt 124) (Lega 2007). År 2007 slutundersökte Bohusläns museum stensättningen och härden samt en gränsmarkering (L1960:5294, Ödskölt 123) (Hernek 2008). Stensättningen var cirka sju meter i diameter och 0,3–0,5 meter hög med en kantkedja av större stenar. Inom stensättningen påträffades två (möjligen tre) bengömmor med urnor. Den ena daterades till yngre bronsålder medan den andra daterades till förromersk järnålder. Graven är nu helt undersökt och borttagen. Gränsmarkeringen är nu undersökt och borttagen, men bestod av elva stenar varav de mittersta var kantställda. Enligt Härads-ekonomiska kartan 1890–97 markerade stenarna den punkt där två gränser mötts (Hernek 2008, Fornsök 2025).

Syfte

Syftet med den arkeologiska utredningen steg 1 var att ta reda på om i dag okända fornlämningar skulle kunna komma att beröras av ett planerat arbetsföretag. Om nya lämningar påträffades skulle dessa preliminärt avgränsas inom utredningsområdet. Den arkeologiska utredningen skulle även identifiera, motivera och antikvariskt bedöma både kända och nyupptäckta fornlämningar samt övriga kulturhistoriska lämningar. Resultaten från utredningen ska kunna användas vid Länsstyrelsens fortsatta tillståndsprövning och utgöra underlag inför eventuella kommande arkeologiska åtgärder. Resultaten ska också kunna användas som underlag i företagarens planering.

Metod

Den arkeologiska utredningen steg 1 inleddes med en kartstudie över det aktuella området, vilken efterföljdes av en fältinventering där resultaten från den initiala kart- och arkivstudien låg som grund. Fältinventeringen anpassades också efter områdets topografi, markslag och bedömd fornlämningspotential. Marken är till stor del kuperad, med höga steniga bergspartier, blockrik terräng, och flertalet sank mossar. Fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar som påträffades vid inventeringen mättes in med RTK-GPS och dokumenterades med beskrivning och fotografi. Efter fältarbetet genomfördes en fördjupad kart- och arkivstudie. I detta arbete kunde de enheter och ytor som noterats i fält stämmas av med det befintliga äldre kartmaterialets noterade enheter. På så vis har ytor för lägenhetsbebyggelse och fossil åker kunnat skapas som i stort stämmer med ytor som noterats från historisk tid. Detta har dock inte gjorts utan urskillning.

Kart- och arkivstudier

Det aktuella utredningsområdet ligger i Ödskölt socken i landskapet Dalsland. Socknen har medeltida anor och namnet förekommer 1502 skrivet som *Ødskæl* och 1531 som *Eskholt*. Socknen har fått sitt namn från gården Ödskölt och förleden tycks innehålla dialektordet *äske* 'bestånd av ask'. Efterleden innehåller *holt*, en sidoform till *hult*, som betyder 'liten skog' (Institutet för språk och folkminnen 2025; Wahlberg 2003).

Det tillgängliga inskannade kartmaterialet får sägas vara relativt gott och trakten kring Ödskölt är representerat i form av gårdar, vägnät och kyrkan under lång tid. Detta har underlättat när det äldre kartmaterialet har rektifierats och använts mot dagens kartor. Flera historiska kartor finns över utredningsområdet. På översiktliga kartor, såsom *Delination Dalsland* från 1658 (Lantmäteriet 2025b) och *Geografisk karta* 1689 (figur 3) är Ödskölt noterat, och ytan för det aktuella området översiktligt markerat som berg och skog. Först under 1800-talet börjar det dyka upp torp och andra agrara lämningar inom den aktuella ytan. Utredningsområdet sträcker sig över Härads-ekonomiska kartan 1890–97 för Ödskölt och Steneby (Lantmäteriet 2025a och 2025d).

Inom utredningsområdet, finns på dessa kartblad, sju torpområden markerade. Från norr till söder: Kärrkasen, Bottlösa, Höjden, soldattorp (ST), Nytorp, Skogen och Ekeliden. Precis i utkanten av områdets nordöstra begränsning finns även torpet Tomtelid markerat. Ytterligare söderut finns två till torp, Myren och Moberga som ligger strax utanför områdets västra begränsning. En fördjupad kart- och arkivstudie (med tidigaste kända belägg inom ramen för denna undersökning) av respektive torplämning följer nedan.

Bottlösa

Torpet Bottlösa var granne till torpet Höjden och låg i en dalgång, vilket återspeglas i namnet. Torpet återfinns ej på Laga skifte 1857 (Lantmäteriet 2025e) men finns i husförhörlängderna från 1860-talet, under Ammeliden. De boende är då torpare Karl Andersson och hustrun Maja Kajsa Jonasdotter med sjuklige sonen Johan (1858) och dottern Elisabeth (1861). Karl och Maja Kajsa verkar ha flyttat ihop 1857 men står först som inhysta, så Bottlösan verkar etableras någon gång mellan 1857–66. År 1866 står Karl Andersson omnämnd som torpare och ej inhyses. 1866–70 inhyste de även pigan Anna Maja Andersdotter med oäkta sonen Gustaf (Riksarkivet 2025e; 2025f; 2025g).

Höjden (Högda)

Torpet Höjden var granne till torpet Bottlösa och låg på krönet av en höjd, vilket återspeglas i namnet. Första belägg för torpet Höjden finns, utifrån vår kännedom, på Laga skifte från 1857 (Lantmäteriet 2025e). I husförhörlängderna återfinns torpet under beteckningen Ammeliden, från 1886. Då bor där Henrik Andersson (torpare och före detta fältjägare, född 1847) med hustrun Kajsa Isaksdotter (1851) och deras sex döttrar (figur 4). De omnämns som fattiga och flyttar ut 1893 (Riksarkivet 2025j).

Personens namn, ålder, smärta, yrke och näringslag		Födelse		Äktenskap		Flyttat		Bor	
År	Ålder	År	Ålder	År	Ålder	År	Ålder	År	Ålder
1	Karl Andersson	38 1/2	L	84 1/2	0				
2	Maja Kajsa	47 1/2	L	0	0				
3	Johan	28 1/2	L	0	0				
4	Elisabeth	17 1/2	L	0	0				
5	Anna Maja	38 1/2	L	0	0				
6	Gustaf	4 1/2	L	0	0				
7	Henrik Andersson	42 1/2	L	0	0				
8	Kajsa Isaksdotter	35 1/2	L	0	0				
9	Anna	10 1/2	L	0	0				
10	Elisabeth	8 1/2	L	0	0				
11	Henrik	6 1/2	L	0	0				
12	Kajsa	4 1/2	L	0	0				
13	Anna	2 1/2	L	0	0				
14	Elisabeth	1 1/2	L	0	0				
15	Henrik	1 1/2	L	0	0				
16	Kajsa	1 1/2	L	0	0				
17	Anna	1 1/2	L	0	0				
18	Elisabeth	1 1/2	L	0	0				
19	Henrik	1 1/2	L	0	0				
20	Kajsa	1 1/2	L	0	0				
21	Anna	1 1/2	L	0	0				
22	Elisabeth	1 1/2	L	0	0				
23	Henrik	1 1/2	L	0	0				
24	Kajsa	1 1/2	L	0	0				
25	Anna	1 1/2	L	0	0				
26	Elisabeth	1 1/2	L	0	0				
27	Henrik	1 1/2	L	0	0				
28	Kajsa	1 1/2	L	0	0				
29	Anna	1 1/2	L	0	0				
30	Elisabeth	1 1/2	L	0	0				
31	Henrik	1 1/2	L	0	0				
32	Kajsa	1 1/2	L	0	0				
33	Anna	1 1/2	L	0	0				
34	Elisabeth	1 1/2	L	0	0				
35	Henrik	1 1/2	L	0	0				
36	Kajsa	1 1/2	L	0	0				
37	Anna	1 1/2	L	0	0				
38	Elisabeth	1 1/2	L	0	0				
39	Henrik	1 1/2	L	0	0				
40	Kajsa	1 1/2	L	0	0				
41	Anna	1 1/2	L	0	0				
42	Elisabeth	1 1/2	L	0	0				
43	Henrik	1 1/2	L	0	0				
44	Kajsa	1 1/2	L	0	0				
45	Anna	1 1/2	L	0	0				
46	Elisabeth	1 1/2	L	0	0				
47	Henrik	1 1/2	L	0	0				
48	Kajsa	1 1/2	L	0	0				
49	Anna	1 1/2	L	0	0				
50	Elisabeth	1 1/2	L	0	0				

Figur 4. Exempel på husförhörlängd från 1880-talet där de boende i torpen Bottlösa och Höjden (skrivet som Högda) nämns (Riksarkivet 2025i).

Ekeliden (under Kroken)

Ekeliden under Kroken omnämns som nybygge år 1832 i husförhörlängden för Ödskölt socken. Då fanns redan ett annat Ekeliden längre söderut (utanför utredningsområdet) - Ekeliden under Vången (Riksarkivet 2025b).

De boende vid torpet Ekeliden under Kroken inkluderar den inhyste Elias Pettersson från Ed (1796), hustrun Maria Olsdotter från Ödskölt (1802–1835), och barnen Petter, Anna Lisa, Johannes, Maria Cajsa och Johanna. De omnämns som sjukliga och utfattiga och hustrun Maria dör redan 1835, endast 33 år gammal. Elias Pettersson och

två kvarvarande barn (Johannes och Maja Cajsa) flyttar ut 1836 och nya personer flyttar in (omnämns som inhysta fattighjon), men familjen Pettersson flyttar tillbaka redan 1840 och då har Elias tagit med sig en ny fru, Maria Jonsdotter från Ödskölt med sin oäkting till dotter Elsa Olsdotter (Riksarkivet 2025c).

Kärrkasen

Torpet Kärrkasen förekommer i husförhörslängden 1830–35 för Ödskölt socken. De då boende på torpet anges som nybyggare och utgörs av torpare Anders Larsson (1781) med hustrun Maria Andersdotter (1770) (bräcklig) (Riksarkivet 2025b).

Moberga (Moberget)

Torpet Moberga finns i husförhörslängden för Ödskölt socken från 1840-talet (då benämnt Moberget backstuga). Boende är backstugusittaren Andreas Larsson (1813), inflyttad 1843, med hustru Sara Maja Jonsdotter (1823), sonen Anders Magnus (1842) samt en avliden son vid namn Carl (1844–45) (Riksarkivet 2025d).

Myren

Torpet Myren, som till största delen ligger utanför det befintliga utredningsområdet, finns med på Laga skifteskarta från 1843 (Lantmäteriet 2025f). På historiska kartor från området finns flera andra torp benämnda Myren, vilket gör det något besvärligt att reda i vilket eller vilka Myren som avses i husförhörslängderna.

Nytorp

Torpet Nytorp förekommer, utifrån vad denna studie kommit fram till, ej förrän på den Häradsekonomiska kartan 1890–97 (Lantmäteriet 2025a). Uppgifter om Nytorp saknas också i husförhören för Ödskölts församling som sträcker sig fram till 1894. Andra torp med beteckningen Nytorp finns noterade men dessa är belägna vid Hängesten och Vången, utanför utredningsområdet. Utifrån denna information borde det aktuella Nytorp etablerats någon gång mellan 1894–97.

Skogen

Torpet Skogen finns noterat från husförhörslängden för Ödskölt socken från åren 1825–30. De boende är då torpare Anders Andersson (1796) med hustrun Ella (1786) och dottern Maria (1826) (Riksarkivet 2025a).

Soldattorp (ST)

Ett soldattorp finns markerat som "soldatstom under Kroken" på storskifteskartan från 1807. Ett relativt stort område är markerat som tomt men inritade byggnader saknas på kartan (Lantmäteriet 2025g). Platsen kallas Grönemosse och kan ha äldre anor än det som anges i det här studerade kartmaterialet.

Tomtelid

Torpet Tomtelid är beläget alldeles utanför utredningsområdets nordöstra begränsning. Torpet finns omnämnt i husförhörslängden för Ödskölt socken från 1881–1885. De boende är då Anders Johansson och Kajsa Andersdotter med två söner (Riksarkivet 2025i). Under nästkommande årtionde har familjen bytts ut mot en ny, torparen och fältjägaren Anders Magnus Olsberg (1864) med hustru Kristina Andersdotter (1864) (Riksarkivet 2025j).

Glakas

Torpet finns omnämnt ifrån bouppteckning och kyrkböcker från åren 1857–1877. Från platsen finns noterat husgrund, odlingsrösen och stenmurar.

Fyk

Torpet finns noterat ifrån kyrkböcker 1857. Från platsen finns noterat en husgrund med rester av eldstad och en del stenuppkast.

Slonkemyra

Torpet finns noterat ifrån kyrkböcker mellan åren 1862–1883. På platsen finns stenmurar och odlingsrösen, husgrunden är ej funnen.

Avetablering av torpen

De flesta torp som förekommer inom det aktuella utredningsområdet tycks ha etablerats under 1800-talet med avetablering under 1900-talet. Undantaget är torpen Glakas, Fyk och Slonkemyra som saknas på kartmaterial från sent 1800-tal vilket tyder på att de inte finns kvar då. På Generalstabskartan från 1909 för Åmål finns torpen Nytorp och soldattorpet (ST) markerade och det finns även markerade hus vid Kärrkasen och Tomtelid (Lantmäteriet 2025h).

På Generalstabskartan från 1931 Mellerud (Lantmäteriet 2025i) finns inte några av de aktuella torpen i söder utmarkerade, men Nytorp och soldattorpet ST finns på Generalstabskartan från 1928 för Åmål (Lantmäteriet 2025j). Husen vid Kärrkasen och Tomtelid finns också med på denna karta.

På Generalstabskartan från 1941 för Mellerud (Lantmäteriet 2025k) finns inte heller några av de aktuella torpen i söder. Nytorp och soldattorpet ST finns på Generalstabskartan från 1940 för Åmål, samt även markerade hus vid Kärrkasen och Tomtelid (Lantmäteriet 2025l).

På Ekonomiska kartan från 1966 (Lantmäteriet 2025m) finns inga av de ovan nämnda torpen kvar. Där Kärrkasen låg finns nu en fastighet som omnämns som Solbacken. Områdena där Bottlösa och Höjden tidigare låg omnämns nu som Bottlösan och Höjdemossen, och området för torpet Ekeliden under Kroken benämns som Ekeliden, men inga huslämningar finns kvar.

I dagsläget är platsen för Tomtelid och Kärrkasen bebyggda med moderna fastigheter.

Undersökningsresultat

Fältdelen av utredningen genomfördes under tre dagar i slutat av januari samt en dag i mars 2025. Vid tidpunkten var växtligheten i landskapet i ett minimum och barmarksförhållande rådde. Ett snöfall under första dagens eftermiddag gjorde inventeringsarbetet lite besvärligt men det rådande mildvädret gjorde att snön smälte bort relativt hastigt. Vid besöket i mars låg snö i området. Stora delar av området var tillgängligt via vägnätet i området som underhålls via det aktiva skogsbruket som bedrivs. Vid kartgranskningen som gjort fanns tankar kring att majoriteten av utredningsområdet var mycket otillgängligt. Och väl på plats vid Ödskölt kunde konstateras att områdets bestod av arealer av berg, myrmark, sjöar och terräng med blockrika sluttningar. Små sprickdalgångar med stenig blötmark fanns mellan bergshöjderna. I stort kunde dessa ytor väljas bort eller endast överskådligt inventeras. Ur ett fornlämnings- och kulturmiljöperspektiv är de ytor att betrakta som innehållande ringa värde.

Utredningen inleddes i den södra delen av området (bilaga 1). Här utgjordes utredningsområdet av en cirka 200 meter bred och 2,4 kilometer lång korridor som följde det befintliga vägnätet. Markytan i området var flack skogsmark med stenig och blockrik morän. Skogsbruket har satt spår i markerna här i form av skogsvägar, körspår och nyplanteringar. Inom denna del av utredningsområdet finns det militära övningsfältet Ödskölts moar (L1959:3301, RAÄ Ödskölt 127) (figur 2). I landskapet fanns inget som kunde påvisa denna plats och oklart är om det finns något som lämnat spår av denna verksamhet som är synligt ovan mark. I den västra delen av den sydligaste delen av utredningsområdet fanns stengårdsgårdar längs med en befintlig fastighetsgräns (figur 5). Hägnaderna låg parallellt med cirka fem meters mellanrum. På äldre kartmaterial finns här en väg markerad (figur 7-8) (Lantmäteriet 2025a, Lantmäteriet 2025n).

Längs med vägen som löper norrut, påträffades två röjningsrösen, L2025:862 och L2025:863. Dessa ligger alldeles öster om vägen och är relativt stora och oregelbundna. L2025:862 var cirka 6x2 meter stort (N-S) och bestod av mellan 10–20 stora, övermossade, stenar och block. L2025:863 var cirka 10x6 meter stort och 0,8 meter högt med mängder med stora, övermossade, stenar och block (figur 6–7).

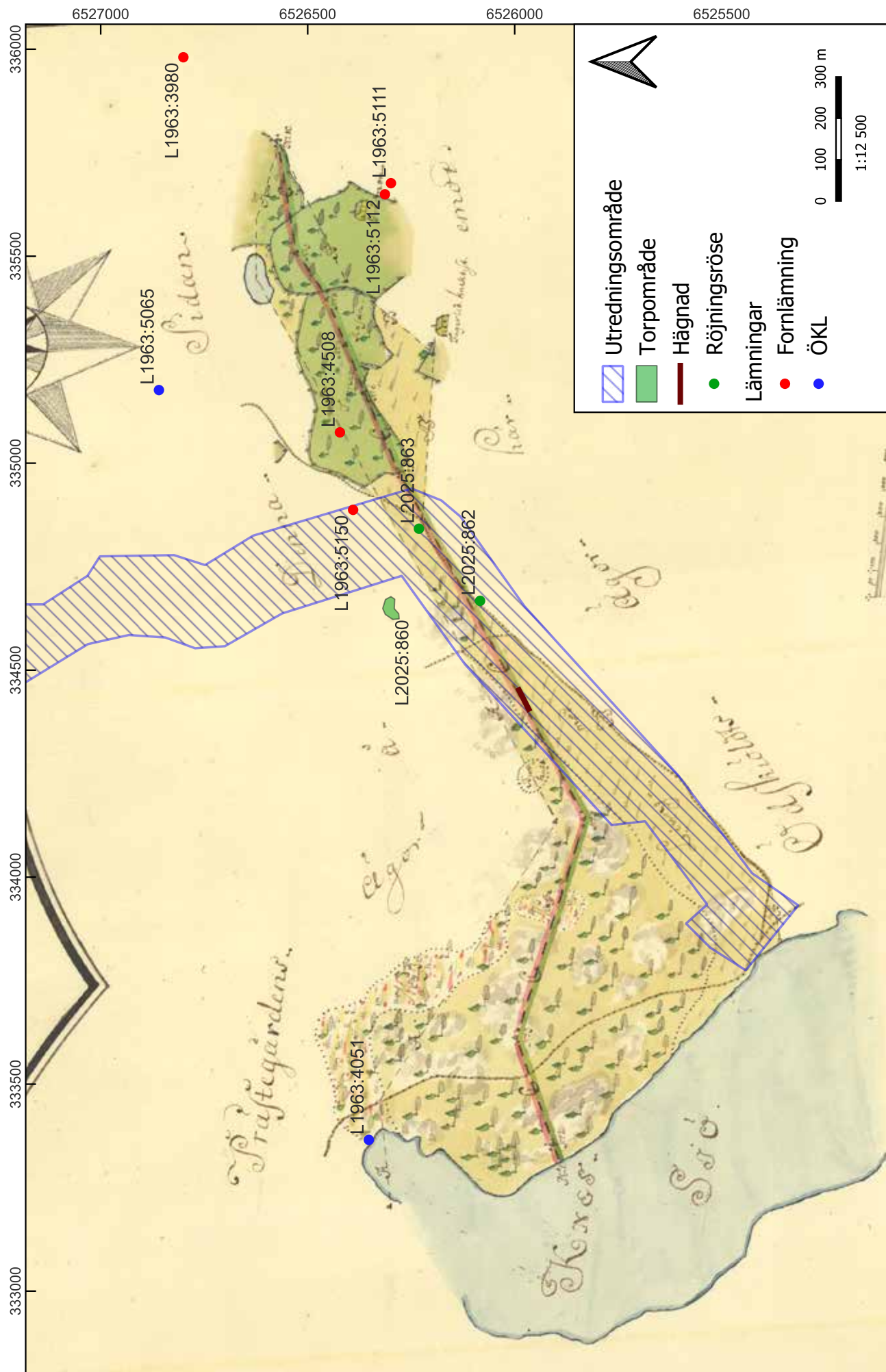
Längs samma vägsträcka finns högen L1963:5150 (RAÄ Ödskölt 41:1). Graven ligger alldeles öster om vägen och är tydlig (figur 9–10). Den sticker ut som en rund, sammanhållen enhet i en i övrigt mer kaosartad naturmiljö. Vid kontroll i fält stämmer graven överens med vad det äldre registerkortet som finns noterat i

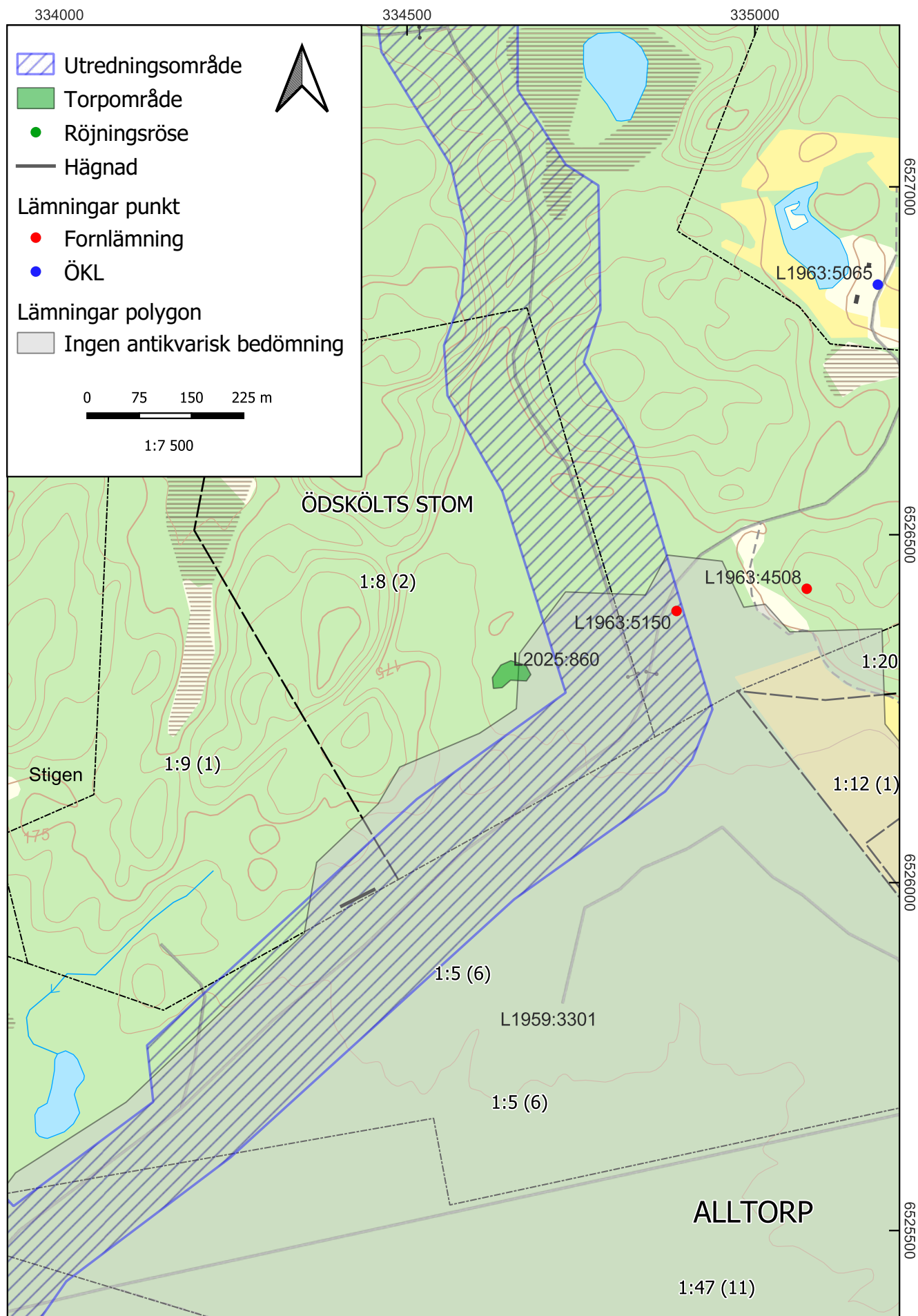
Figur 5 (ovan). De parallella stengärdes-gårdarna som löper i fastighetsgräns vid den södra delen av utredningsområdet. En äldre väg går mellan dessa hägnader. Torpet Moberga (L2025:860) finns en bit norrut i det som skymtar som en nyplantering i bilden. Foto mot nordost.

Figur 6 (t.h). Inmätning av röjningsröse L2025:863 pågår. Notera den äldre vägen som löper väster om platsen. Foto mot nordväst.

Figur 7. Den södra delen av utredningsområdet så som det ter sig mot karta över Rågångsätgård, Ödskölt från 1752 (Lantmäteriet 2025n). På den vackert ritade kartan ser vi vägnarna i det dåtida landskapet. Den östligaste av dessa är den körväg som än i dag löper genom området. Notera att de två röjningsrösen L2025:862 och L2025:863 ligger invid denna väg. Hägnaden som noterats under utredningen ligger i fasthetsgräns som finns från 1752. Skala 1:12 500.

Figur 9. Översiktskarta över utredningsresultatet för den södra delen av utredningsområdet. Skala 1:7 500.

fornminnesregistret anger: den är rund, cirka tio meter i diameter och cirka en meter hög. Ytan är något ojämn med antydning till grop i mitten. Registerkortet anger att det finns en lättare skada som har att göra med att skogsmaskiner kört förbi i den östra delen av graven. Här löper ett körspår än idag. En mer noggrann inventering av området runt graven gjordes vid utredningstillfället, vilket inte gav något resultat.

Efter den mer lättillgängliga södra sträckningen kom utredningen att riktas in mot att hitta de torplämningar som fanns noterade på det äldre kartmaterialet. I samband med letandet efter dessa torp kom ytorna som ledde till dem och markerna kring dessa att utredas relativt ingående.

Figur 10. Thomas Johansson står på gravhögen L1963:5150 (RAÄ Ödskölt 41:1). Trots den något ojämna ytan avtecknar sig högen tydligt gentemot det omgivande landskapet. Foto mot öster.

Bottlösa

Platsen för torpet Bottlösa var kraftigt kuperad. I norra delen fanns öppet berg som övergick i en skogbevuxen slänt som mot söder övergick till en flack, plan yta. I norra delen påträffades två husgrunder. En av dessa utgjorde en stensatt mindre grund med en tydlig ingång i söder (figur 11).

Figur 11. Thomas Johansson står i en av husgrunderna som påträffades i norra delen av lägenhetsbebyggelsen vid torpet Bottlösa (L2025:847). På bilden kan en stensatt grund anas med en ingång i bildens förgrund. Foto mot nordost.

Hela grunden var bevuxen med ett parti av småriga granar. Cirka 10 meter SÖ om denna husgrund påträffades ännu en huslämning. Denna var anlagd på en liten bergsterrass och bestod av stenar upplagda som en del av en grund. Troligtvis har berget nyttjats för delar av grundläggning till huset (figur 12). I den plana ytan i söder hittades ännu en husgrund som var 8x7 meter stort (NV-SO) och som innehöll ett spisröse (figur 13). Dessa nämnda enheter kom att registreras som övrig kulturhistorisk lämning, lägenhetsbebyggelse L2025:847. Platsen innefattar en yta om cirka 125x26 meter (SV-NO).

Figur 12. Cathrine Färnström mäter in husgrunden som är anlagd på berget i norra delen av lägenhetsbebyggelsen vid torpet Bottlösa (L2025:847). Stenen har staplats på en liten bergsplatå i berget som också utgjort grund för huset. Foto mot norr.

Figur 13. Inmätning av husgrunden i den södra delen av torpet Bottlösa. Denna har troligen utgjort boningshuset inom lägenhetsbebyggelsen L2025:847. I denna del av lämningen var markytan en flack skogbevuxen platå. Foto mot öster.

Figur 14. Inom torpet Bottlösa fanns stora imponerande stenhägnader som ingår i fossil åker L2025:848. På bilden ses en sektion som var mycket kraftig. Stenmuren på bilden är 1,5 meter hög och 1,5 meter bred. Foto mot sydväst.

Vid Bottlösa hittades även tre hägnader i form av stengärdesgårdar. Två av dessa var kraftiga i sin uppbyggnad (figur 14). Dessa hägnader är, som mest, 1,5 meter breda och 1,5 meter höga, och uppbyggda av upp till 10 varv sten. Dessa två bildar tillsammans en cirka 140 meter lång mur som har byggts upp i takt med att ytan norr om dessa har rensats på sten. Markytan var där remarkabelt ren från sten i en annars mycket stenrik miljö. Hägnaderna och den stenröjda ytan registrerades som fossil åker, L2025:848, och denna lämning täcker en yta av cirka 160x83 meter (SV-NO). Torpet Bottlösa är granne till torpet Höjden (figur 15).

Höjden (Högda)

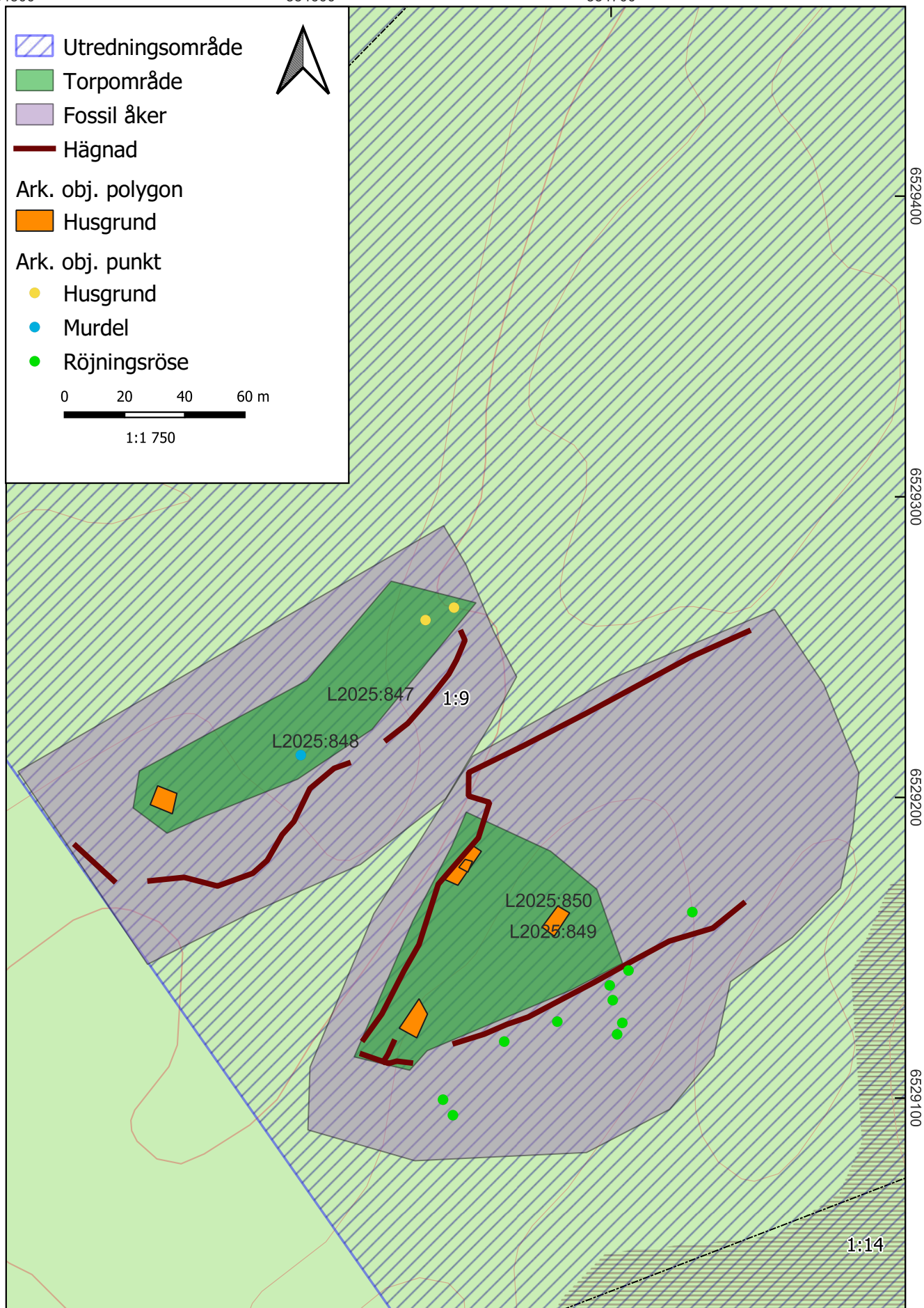
Platsen för torpet Höjden ligger, precis som namnet antyder, på en höjd med utsikt över platsen för torpet Bottlösa i nordväst och Höjdemossen i sydost. Ytan är devis bevuxen med bärbuskar, såsom hallon, och en stor ek invid vad som nu är en traktorväg där skogsmaskiner frekvent rör sig (figur 16). Denna yta är, i stort, avverkad från större produktionsskog. Vid inventeringen påträffades en husgrund med spisiröse, en husgrund med källare och ytterligare en raserad husgrund. Husgrunden med spisiröse var cirka 14x4,8 meter (SV-NO) och var belägen i den nordöstra delen av bebyggelsen, i ett höjdläge. I den nordvästra delen av huset finns en stentrappa av lagda, flata stenar (figur 17). Detta är sannolikt grunden efter själva boningshuset. Husgrunden med en möjlig källare/förråd (cirka 14x5 meter stor, SV-NO) var delvis inbyggd i en hägnad (stengärdesgård) som löpte längs en brant sluttning (SV-NO) ner mot Bottlösa i nordväst (figur 18). Troligen har detta fungerat som någon form av ekonomibyggnad. Husgrunden i sydväst (cirka 11x6 meter stor, SV-NO) var även den delvis inbyggd i en hägnad och har också troligen fungerat som ekonomibyggnad. Dessa tre nämnda enheter kom att registreras som övrig kulturhistorisk lämning, lägenhetsbebyggelse L2025:849 och innefattar en yta om cirka 90x50 meter (SV-NO).

Till lägenhetsbebyggelsen vid Höjden tillkommer tio röjningsrösen och tre hägnader som tillsammans ramade in Höjden i sydost till nordnordväst (figur 15). Röjningsrösen var koncentrerade till södra delen där även en stenmurarna har byggts på i takt med att ytan norr därom har rensats. Denna del av ytan var fortfarande bevuxen med stora granar. Röjningsrösen var svåra att upptäcka då de i flera fall var flacka och små. De tre hägnaderna, och framför allt den norra, var rejäla och uppbyggda av röststen (figur 19).

334500

334600

334700

Figur 15. Resultatet av utredningen av torpen Bottlösa och Höjden. Skala 1:1 750.

Figur 16 (t.v.). En stor ek som står invid grunden till boningshuset på platsen för torpet Höjden (ingår i lägenhetsbebyggelsen L2025:849). Foto mot sydost.

Figur 17 (nedan). Resterna av boningshuset vid torpet Höjden (ingår i lägenhetsbebyggelsen L2025:849). Två stenar bildar trappsteg och markerar ingången till huset och längre bak i huset syns spisiröset. På det öppna fältet bakom huset finns en äldre körväg. Foto mot sydost.

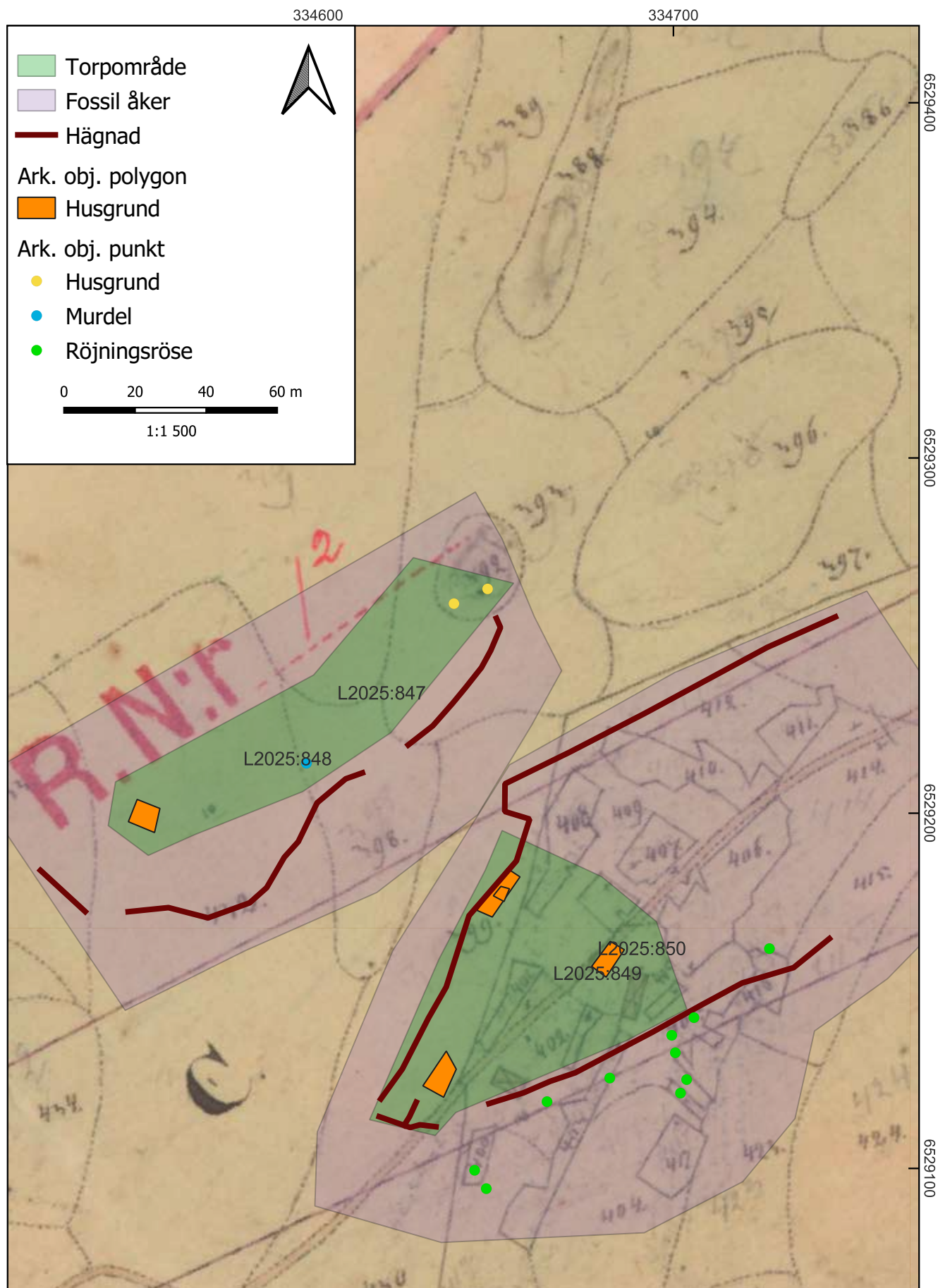

Figur 18 (t.v.). Vid torpet Höjden påträffades en husgrund som antas vara resterna efter en jordkällare. Ingår i lägenhetsbebyggelsen L2025:849. Foto mot sydost.

Figur 19 (nedan). Vid torpet Höjden var hägnaderna rejäla och långa. Dessa innehåller röststen och ytorna innanför dessa är välröjda. Hägnaderna ingår i fossil åker, L2025:850. I bakgrunden skymtar Höjdenmassen. Foto mot öster.

Figur 20. Här visas de olika enheter som noterats vid utredningen från torpen Bottlösa och Höjden på Laga skifteskarta från 1857 (Lantmäteriet 2025e). Här ses tydligt hur torpet Höjden är etablerat med hus, vägar och tegar. I stort stämmer detta med de iakttagelser som gjordes under utredningen. Torpet Bottlösa verkar inte ha etablerats vid tiden för när kartan producerades. Skala 1:1 500.

I öst var stenvallen utrasad i en brant som vetter mot torpet Bottlösa. Delar av hägnaderna följer fastighetsgränser som finns markerade på Laga skifteskarta från 1857 (Lantmäteriet 2025e) (figur 20). Hägnaderna, röjningsrösen och den stenröjda ytan registreras som fossil åker, L2025:850, och denna lämning täcker en yta av cirka 225x120 meter (SV-NO).

Ekeliden (under Kroken)

Platsen för torpet Ekeliden ligger i dag något svårtillgängligt till i terrängen (omslagsbild). I norr och väster reser sig höjder och den bebyggda ytan sluttar mot St. Björnemosse i sydost. Området är mycket stenigt och skogen som har vuxit på platsen har avverkats nyligen. Vid inventeringen påträffades två husgrunder med spisiröse, en husgrund som utgör rest av en jordkällare (figur 21), samt ytterligare två husgrunder.

Figur 21. På platsen för torpet Ekeliden hittades bland annat en jordkällare som var byggd in mot ett bergshak där bakre källarväggen utgörs av berget. Jordkällaren ingår i lägenhetsbebyggelsen L2025:851. Foto mot nordost.

De båda husgrunderna med spisirösen har tydliga ingångsstenar. Den norra av dessa husgrunder var 6x7 meter stor (NV-SO), och den södra var 5,5x4,3 meter stor (Ö-V). Båda är sannolikt grunder efter boningshus. Inom gårdsytan fanns även rester av enstensatt brunn, cirka tre meter i diameter. Dessa nämnda enheter kom att registreras som fornlämning, lägenhetsbebyggelse L2025:851. Lägenhetsbebyggelsen innefattar en yta om cirka 70x60 meter (N-S).

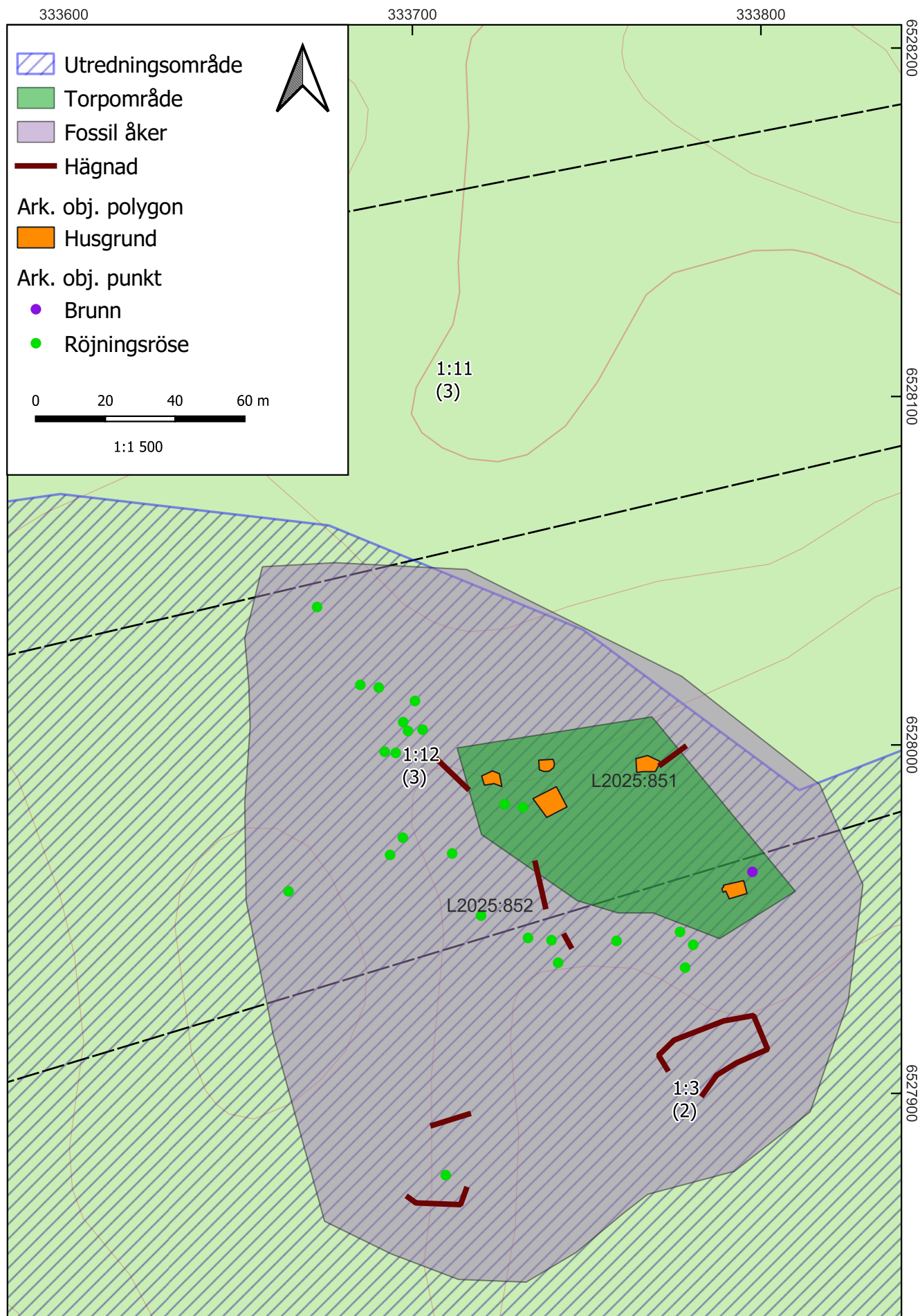
Till lägenhetsbebyggelsen vid Ekeliden tillkommer 24 röjningsrösen och sex hägnader (stengårdsgårdar). Hägnaderna och röjningsrösen var till största delen belägna, nordväst till sydost om lägenhetsbebyggelsen, längs en dalgång (figur 22–23). Den sydöstra hägnaden var U-formad, med en öppning mot sydväst. Hägnaderna och de stenröjda ytorna registreras som fossil åker, L2025:852, och denna lämning täcker en yta av cirka 210x175 meter (N-S) (figur 24–25).

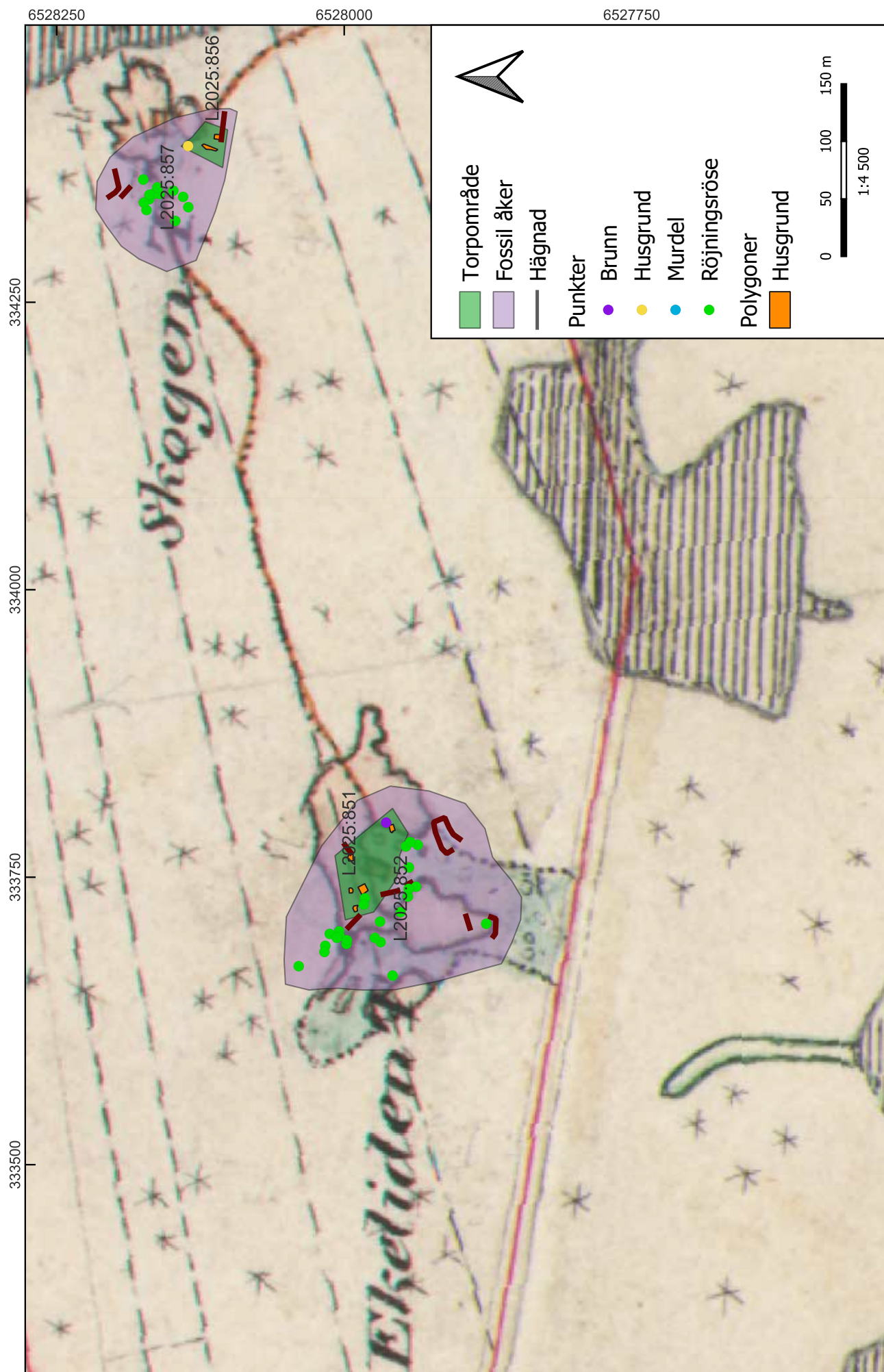
Figur 22. Thomas Johansson mäter in ett av de många röjningsrösen som fanns vid den fossila åkermarken (L2025:852) vid torpet Ekeliden. Vid berget i bakgrunden anas stenarna som kallmurats upp för att bygga upp den jordkällare som visas på figur 21. Foto mot nordost.

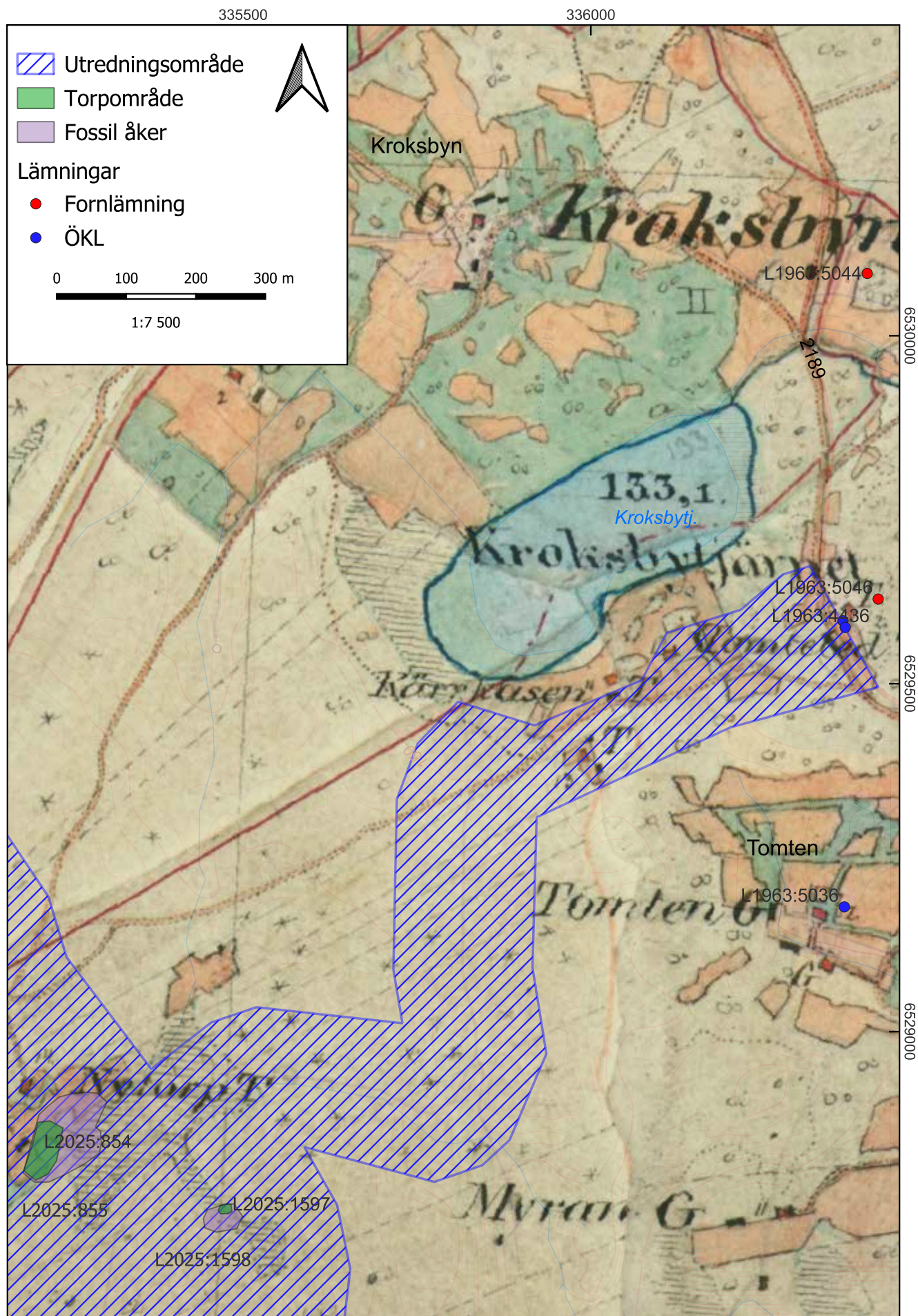
Figur 23. Inmätning pågår av en av de hägnader som fanns inom den fossila åkermarken (L2025:852) vid torpet Ekeliden. Foto mot nordväst.

Figur 24. Resultatet av utredningen av torpet Ekeliden. Skala 1:1 500.

Figur 25. Här visas de olika enheter som noterats vid utredningen från torpen Skogen och Ekeliden på Häradsekonomiska kartan för Steneby, från 1890–97 (Lantmäteriet 2025d). När kartan produceras har torpen funnits på platsen i dryga 60 år och här ses tydligt hur torpen är etablerade med hus, vägar och tegar. I stort stämmer detta med de iakttagelser som gjordes under utredningen. Skala 1:4 500.

Figur 26. Karta som visar de torp som fanns noterade i norra delen av utredningsområdet på Häradsekonomiska kartan, för Steneby, från 1890–97 (Lantmäteriet 2025d). Här ses torpet Tomtelid och torpet Kärrkasen markerat längs med en väg som är i bruk än idag. Kärrkasen har två markeringar för torp (T), den södra av dessa kallas idag Solbacken. Samtliga platser är idag fortfarande bebyggda med stugor. Skala 1:7 500.

Kärrkasen

Tomten för torpet Kärrkasen är i dag uppdelad i flera fastigheter, två norr om och en söder om befintlig väg. Dessa tomter är bebyggda med moderna bostadshus. Vid bostadshuset söder om den nämnda vägen, kallad Solbacken, finns en raserad husgrund som troligtvis utgjort jordkällare eller ekonomibyggnad (figur 26–27). Torpet Kärrkasen registreras inte då platsen fortfarande brukas.

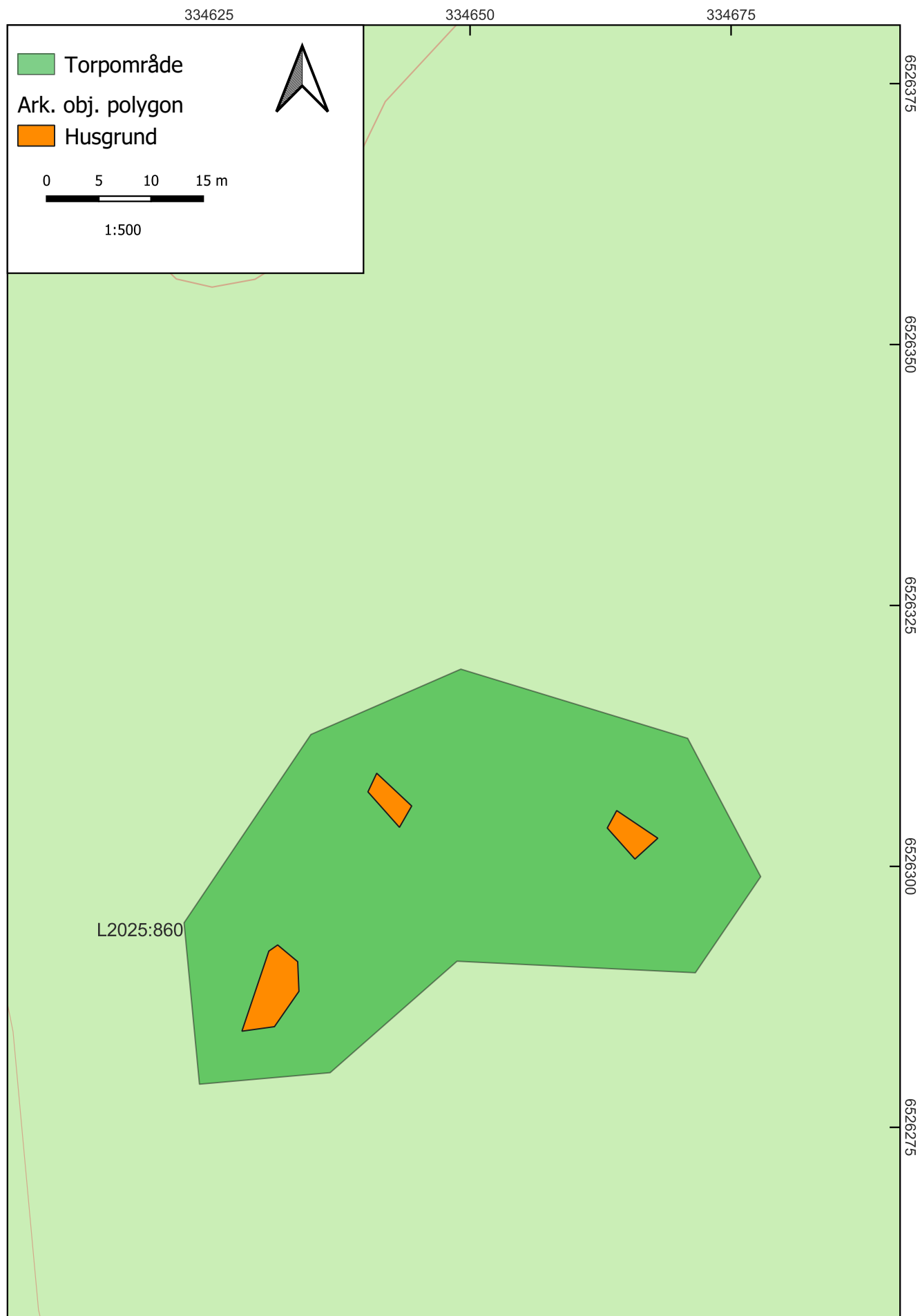
Figur 27 (t.v.). En husgrund efter ekonomibyggnad som fanns på tomten för torpet Kärrkasen, idag kallad Solbacken. Foto mot norr.

Moberga (Moberget)

Vid inventeringen behövde denna plats besökas då det fanns en möjlighet att rester av torpet fanns inom utredningsområdet. Osäkerhet kring huruvida det äldre kartmaterialets exakthet stämmer med dagens kartor gjorde att det fanns möjlighet för en viss felmarginal vad gäller torpens placering (figur 7). Väl på plats påträffades en husgrund med spisröse (figur 28), samt ytterligare två stensamlingar som kan utgöra röjningsrösen eller husgrunder, strax utanför befintligt utredningsområdet. Husgrunden var cirka 5x5 meter stor och är sannolikt grund efter boningshuset. Lämningen kom att registreras som fornlämning, lägenhetsbebyggelse L2025:860. Platsen innefattar en yta om cirka 60x35 meter (Ö-V) (figur 29). Vid inventeringstillfället var området bevuxet med ställvis tät slyskog vilket gjorde ytan svår att överblicka. Markberedning har också kraftigt ändrat jordytans utformning. Husgrunden och de två andra stensamlingarna var svårbedömda men förekomsten av spisröse bekräftade misstanken att det utgjorde en husgrund.

Figur 28 (t.h.). En av husgrunderna vid torpet Moberga (lägenhetsbebyggelse L2025:860). Denna antas vara rester av ett boningshus då ett spisröse kan anses i stensamlingen. Foto mot väster.

Figur 29. Resultatet av utredningen av torpet Moberga (lägenhetsbebyggelse L2025:860). Platsen besöktes för att det låg nära utredningsområdet. Skala 1:1 500.

Myren

Vid inventeringen behövde även denna plats besökas då det fanns en möjlighet att rester av torpet fanns inom utredningsområdet, som fallet var med torpet Moberga ovan. På äldre kartmaterial är torpet markerat utanför dagens utredningsområdesgräns (figur 7). Inga lämningar från torpet Myren påträffades vid inventeringen men det skall nämnas att markytan var svår att se då tät slyskog växer på platsen.

Nytorp

Platsen för torpet Nytorp ligger i dag på en platå på en höjd i blockrik skogsmark. I väst finns en bergshöjd och den blockrika sluttningen som hör till denna. I öster finns en sluttning som mynnar i liten dalgång där Slagsmyren breder ut sig. Åt söder och sydöst finns ett kalhygge som begränsar torplämningen. Platsen är bevuxen med stora granar, mogen granskog. Här påträffades en husgrund med spisröse och en husgrund efter ekonomibyggnad.

Husgrunden var cirka 7,5x5 meter stor (Ö-V) och är sannolikt en grund efter boningshuset. Tyvärr var denna grund skadad av skogsmaskiner. Ekonomibyggnadens grund var välbevarad och uppmurad mot en bergsknalle som stack ut i sluttningen i öster (figur 30). Den var 16x9,5 meter stor och uppmurad med mellan 10–15-tal stenar till en höjd av 2,7 meter. Dessa nämnda enheter kom att registreras som övrig kulturhistorisk lämning, lägenhetsbebyggelse L2025:854. Lägenhetsbebyggelsen innefattar en yta om cirka 85x40 meter (N-S).

I sluttningen öster om lägenhetsbebyggelsen breder sig ett område ut som innehåller sex röjningsrösen, och ett område med flera sammanhängande röjningsrösen samt tre hägnader (stengärdsgårdar) (figur 31–32). De sammanhängande röjningsrösen var kraftiga och långa och löpte från öster till väster i sluttningen – och bildade terrassliknande avsatser i backen. Hägnaderna, röjningsrösen och de stenröjda ytorna registrerades som fossil åker, L2025:855, och denna lämning täcker en yta av cirka 150x100 meter (N-S) (figur 33).

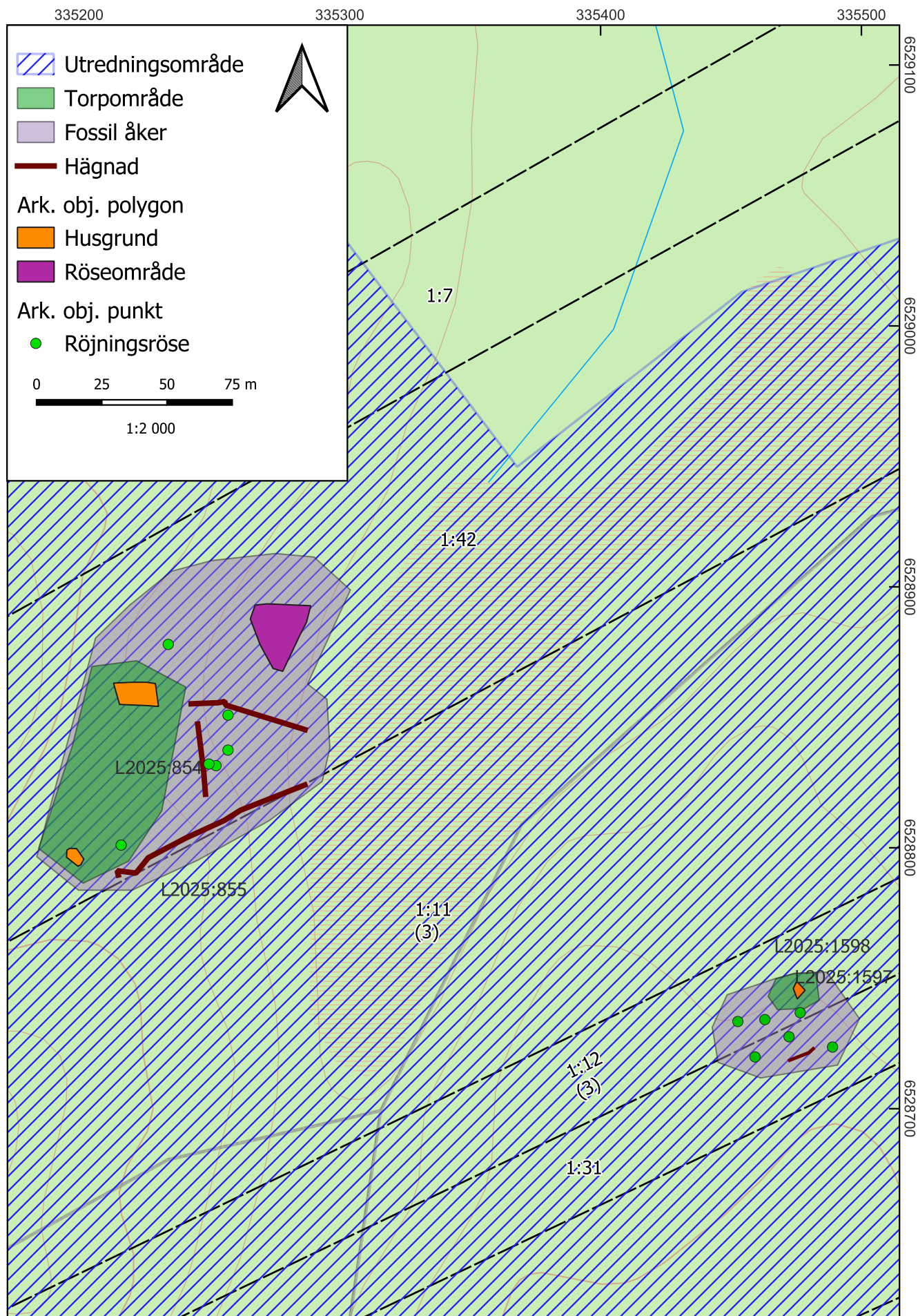
Figur 30. En av husgrunderna vid torpet Nytorp (lägenhetsbebyggelse L2025:854) var intakt och imponerande i sin utformning. Grundmuren mätte över två meter i höjd och var anlagd mot och på ett bergsimpediment. Foto mot sydväst.

Figur 31 (ovan). En av hägnaderna vid torpet Nytorp som ingår i den fossila åkermarken L2025:855. Stengärdesgården utgjorde gräns mot söder. Foto mot öster.

Figur 32 (t.h). Cathrine Färnström ses i bortre änden av det större området med röjningsrösen som fanns vid torpet Nytorp (L2025:855). Flera stora koncentrationer av røjsten bildade här vad som närmast kan liknas vid en stor vall, som på sätt och vis utgör en del av en terrassering i östslänten. Foto mot söder.

Figur 33. Resultatet av utredningen av torpet Nytorp och torpet Glakas. Skala 1:2 000.

Glakas

Platsen för torpet Glakas ligger i dag på en platå på norra sidan av en bergshöjd (figur 33). Markytan består av blockrik skogsmark. Platsen är bevuxen med mogen granskog. Körvägar finns i området. Mot söder stiger berget. Här påträffades en husgrund med spisröse. Husgrunden var cirka 4,5x5 meter stor (Ö-V) och cirka 1 meter hög. Grunden utgörs av stenar i blandade storlekar där de största är cirka 0,75x0,50 meter stora. Detta är sannolikt en grund efter boningshuset. Husgrunden kom att registreras som övrig kulturhistorisk lämning, lägenhetsbebyggelse L2025:1599. Lägenhetsbebyggelse innefattar en yta om cirka 19x14 meter (N-S). Se bilder i bilaga 2.

I närheten av husgrunden och längs med platån finns sex röjningsrösen, två av dessa ligger på berg i dagen. Ett av röjningsrösen var cirka 0,6 meter högt. En hägnad i form av en stengärdesgård noteras. Denna löper cirka 10 meter på berg. Platsen registrerades som en fossil åker, L2025:1598, hörande till torpet Glakas. Platsen omfattar en cirka 55x37 meter stor yta (Ö-V).

Skogen

I en bergssluttning, alldeles öster om Grönemosse finns lämningar efter torpet Skogen. Längs med mossen, ett tiotal meter från torpet, löper en väg. Platsen består av små platåer i en brant som sluttar ned mot öster. Området är skogbevuxet. Här påträffades en husgrund med spisröse och en husgrund efter ekonomibyggnad (figur 34).

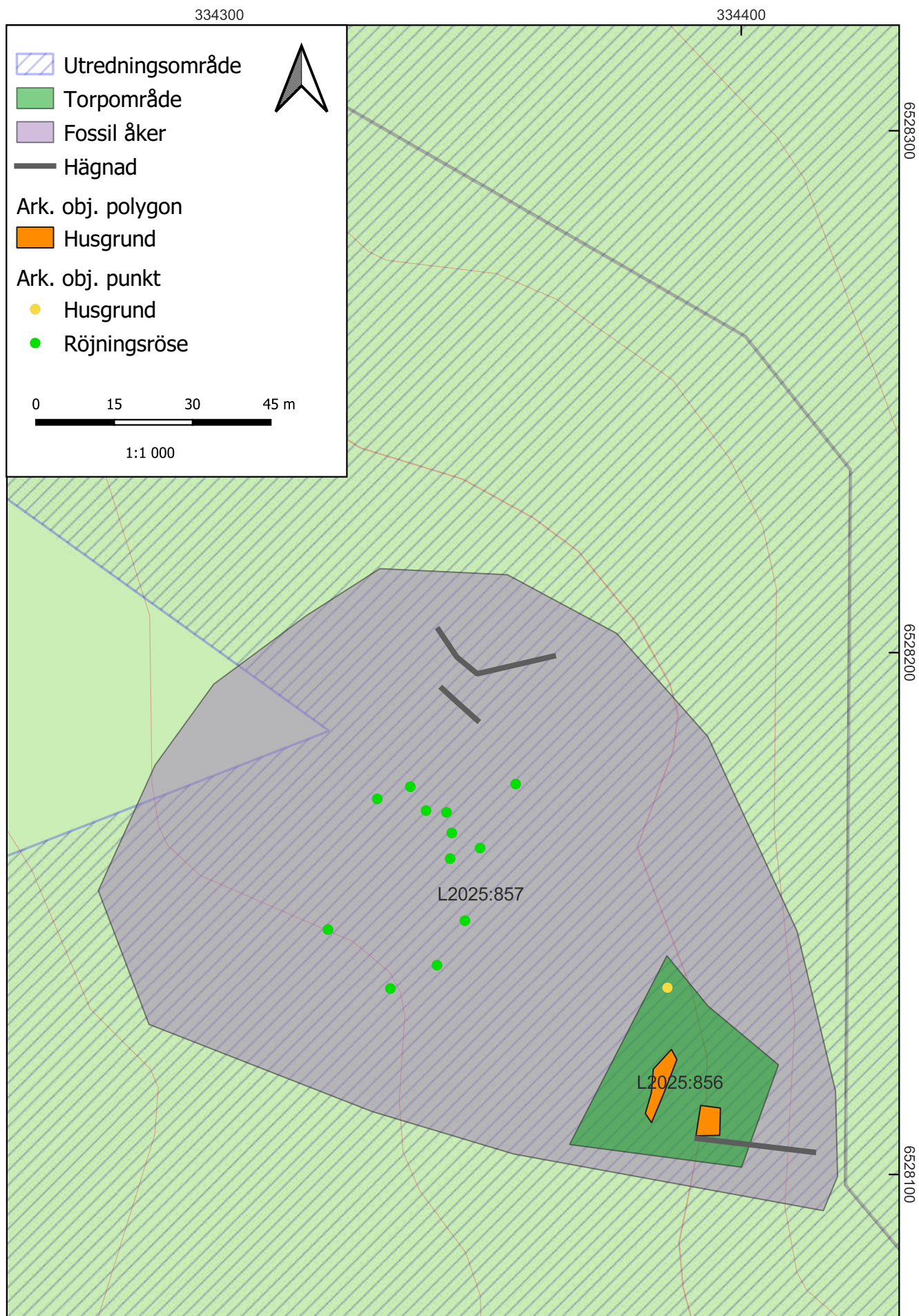
Figur 34. Även om bilden mestadels visar snötäcket på platsen så står Thomas Johansson invid en husgrund till ett boningshus vid torpet Skogen (lägenhetsbebyggelse L2025:856). Stensamlingar anses framför Thomas, och dessa ligger på en liten avsats i en östsluttning. Ett tiotal meter åt öst finns en körväg och Slagsmyren.

Husgrunden med spisröset var 5,5x4,5 meter stort (N-S), och utgör sannolikt grund efter boningshuset. Ekonomi-byggnadens storlek var cirka 13x4 meter (N-S). Ytan är cirka 30–35 meter stor (N-S) och är registrerades som en fornlämning, lägenhetsbebyggelse, med nummer L2025:856. Vid fältbesöket låg nysnö på platsen.

I anslutning till lägenhetsbebyggelsen Skogen finns ett område med tolv röjningsrösen samt tre hägnader i form av stengårdsgårdar (figur 35). Platsen är ett flackt, skogbevuxet krön av höjden som hänger ihop med (nordöst om) husgrunderna. Röjningsrösen är av olika storlek och olika i sin uppbyggnad, från små och oansenliga till stora och höga. Platsen registrerades som övrig kulturhistorisk lämning, fossil åker, L2025:857, med en utbredning om cirka 150x105 meters storlek (Ö-V) (figur 36).

Figur 35. Ett av röjningsrösen vid den fossila åkermarken (L2025:857) på höjden vid torpet Skogen. Här var flera av röjningsrösen omplockade i modern tid. Foto mot norr.

Figur 36. Resultatet av utredningen av torpet Skogen. Skala 1:1 000.

Soldattorp (ST)

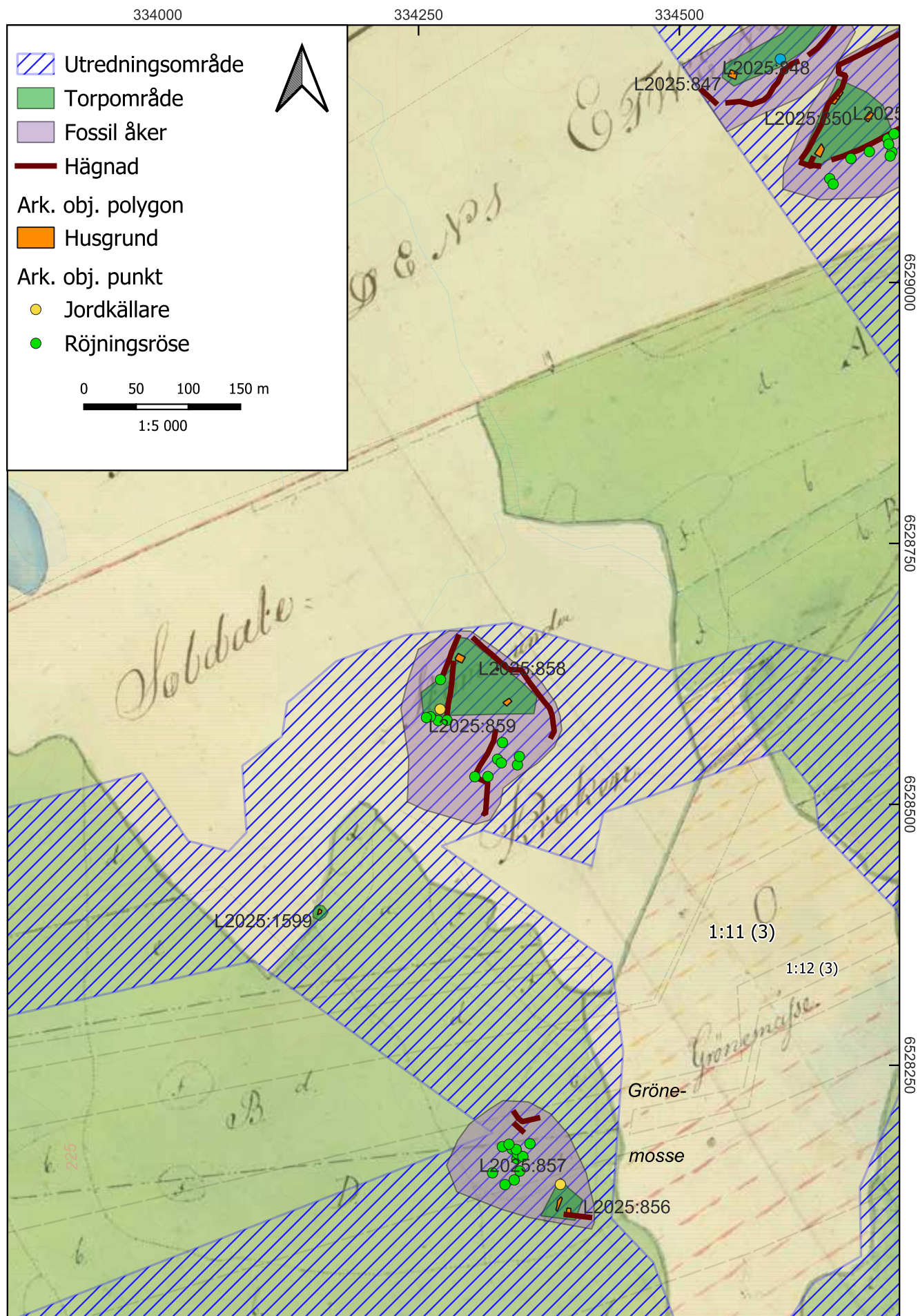
I en, för området, relativt flack liten dalgång finns platsen som är omnämnd Soldattorp (ST). Detta är en torplämning vid Grönnemosse, 110×70 meter stor (S-N), bestående av en husgrund med spisröse och en husgrund efter ladugård samt en jordkällare. Husgrunden med spisröse var 6,5×5 meter stor (SV-NO) och är sannolikt grund efter boningshuset. Ladugårdsgrunden var gjuten i betong och 8×5 meter stor (N-S) (figur 37).

Platsen utgör läget för soldattorp som finns markerat på karta från 1807 (Lantmäteriet 2025g) (figur 38). Jordkällaren var ingrävd i en liten grusås och hade gjutna delar samt en bevarad trädörr (figur 39-40). Platsen var fri från odlingsskog men sly och enstaka träd växte inom ytan. Torplämningen har registrerats som en fornlämning, lägenhetsbebyggelse, med nummer L2025:858.

Till ovan nämnda soldattorp hör omkringliggande, väl sammanhållna ytor som innehåller tolv röjningsrösen samt tre hägnader (stengärdsgårdar) (figur 41). Hägnaderna och röjningsrösen var koncentrerade kring vägen som löper genom och förbi torpet. Platsen registrerades som en fossil åker, L2025:859, med en utbredning om cirka 185×150 meters storlek (N-S) (figur 42).

Figur 37 (t.v). Gjuten grund vid soldattorpet (ST) vid Grönnemossen. Grunden har hört till en ladugårdsbyggnad och finns inom lägenhetsbebyggelsen L2025:858. Foto mot sydost.

Figur 38. Soldattorpet (ST) vid Grönmossen och torpet Skogen samt torpet Fyk som de ter sig mot 1807-års storskiftes-karta över Ödskölt (Lantmäteriet 2025g). Här är soldattorpet nämnt i skrift men tyvärr är det inte inritat på kartan då den visar skiftet av en annan gård. Torpen Skogen och Fyk är inte etablerat ännu. Skala 1:5 000.

Figur 39 (ovan). Jordkällaren vid Soldattorpet (ST) vid Grønnemossen (lägenhetsbebyggelsen L2025:858) var ingrävd i en liten gruskulle och hade gjutna element och en bevarad trädörr. En välbevarad hägnad löper längs med en lite bruksväg som leder fram till husgrunderna för torpet. Foto mot nordost.

Figur 40 (t.h). En detaljbild som visar interiören av jordkällaren som fanns vid Soldattorpet (ST) vid Grønnemossen (lägenhetsbebyggelsen L2025:858). Här ses väggar av murad sten och gjutna väggar och ännu synliga trädetaljer.

Figur 41. Foto taget från kullen där jordkällaren var anlagd. På bilden ses den hägnad som visas i figur 40. Ovanför den vita bilen finns ett större område med hägnader och röjningsrösen som ingår i den fossila åkern L2025:859, och till vänster om bilen finns lägenhetsbebyggelsen L2025:858. Båda enheterna utgör miljön för soldattorpet (ST) Grönnemosse. Foto mot öster.

Fyk

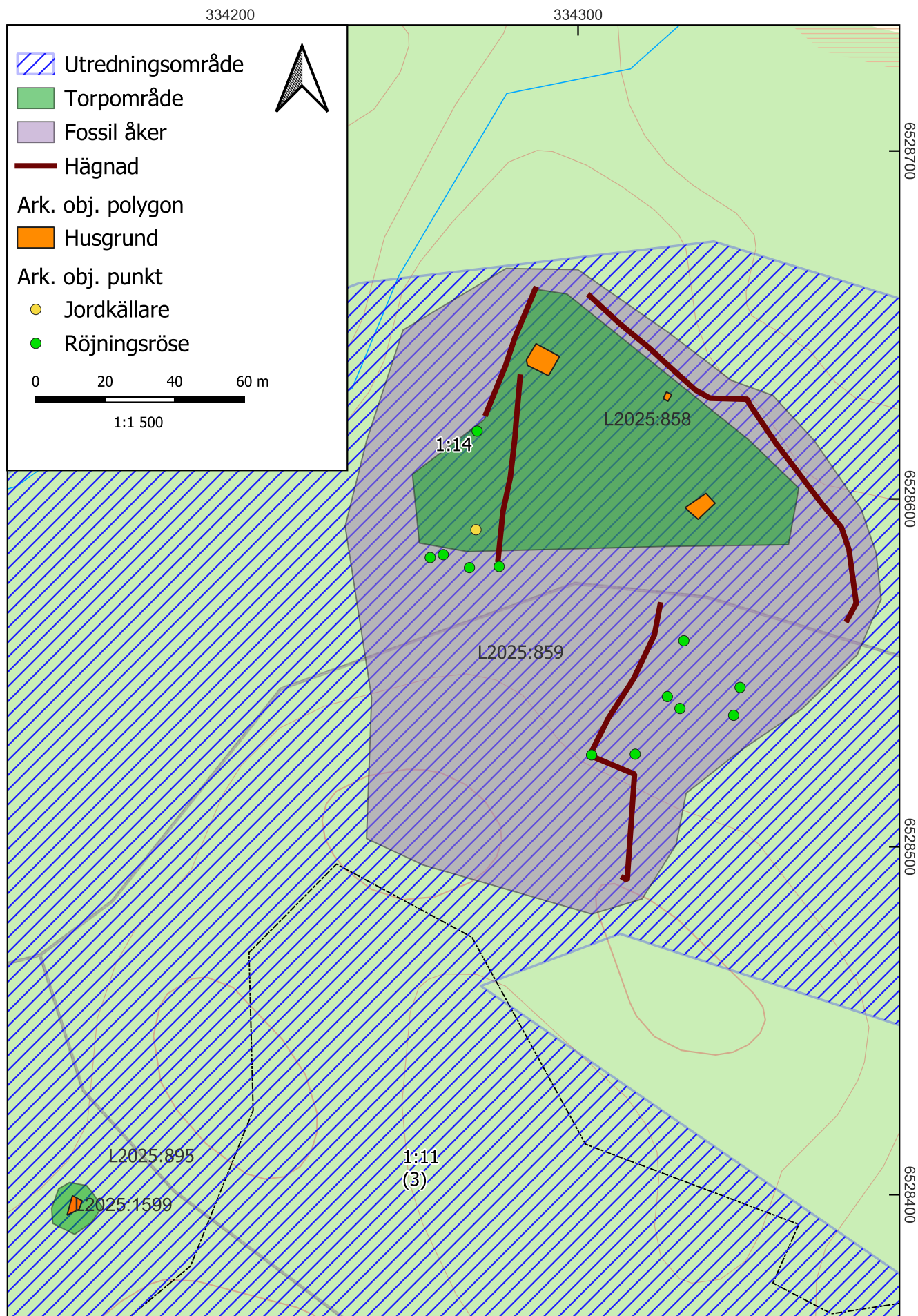
Platsen för torpet Fyk ligger i dag i en svag nordostsluttning i blockrik skogsmark (figur 42). En grus-väg löper strax söder om platsen. I nordväst finns Römossen. Platsen är bevuxen med mogen gran-skog. På en liten förhöjning påträffades en husgrund med spisiröse. Husgrunden var cirka 6x3,1 meter stor (Ö-V) och är sannolikt en grund efter boningshuset. Husgrunden kom att registreras som övrig kulturhistorisk lämning, lägenhetsbebyggelse L2025:1599. Lägenhetsbebyggelse innefattar en yta om cirka 13x14 meter (N-S). Se bilder i bilaga 2. I närheten av torpet fanns en stenmur belägen i befintlig fastighetsgräns.

Tomtelid

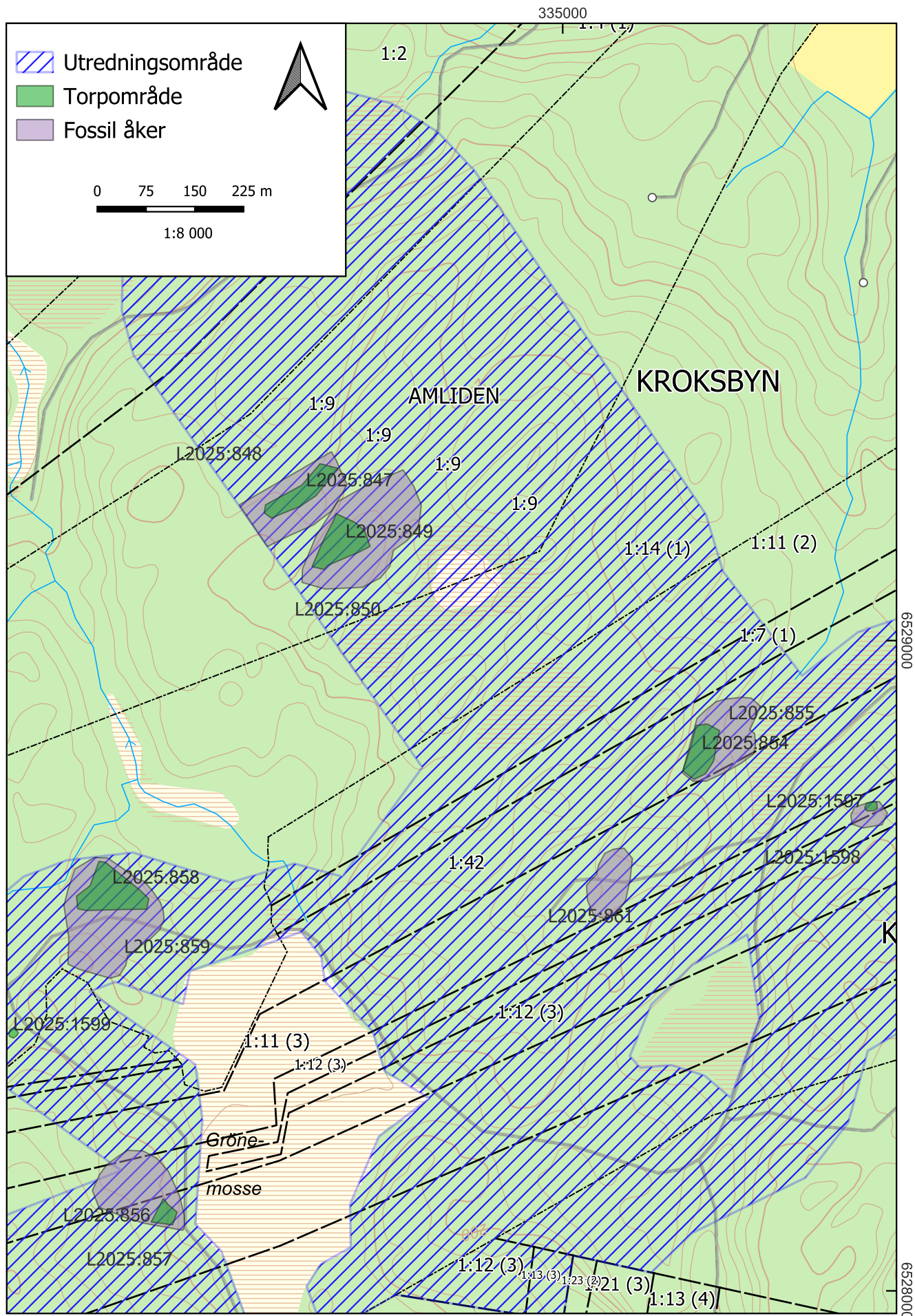
Torpet Tomtelid befinner sig i dag strax utanför utredningsområdets nordöstra begränsning och är i dag bebyggd med moderna fastigheter och registreras därför ej.

Slonkemyra

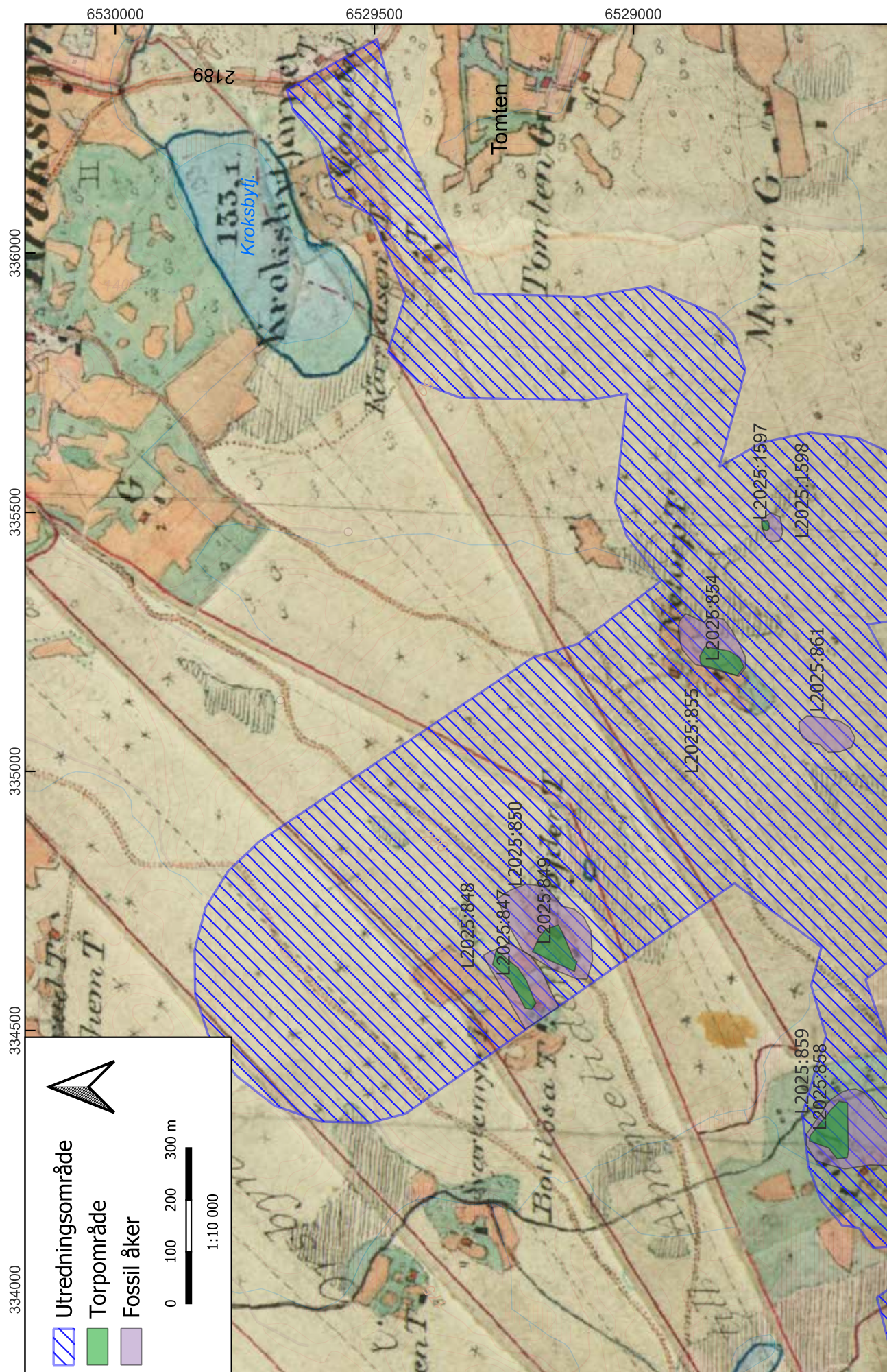
Vid fortsatt inventering söder om läget för torpet Nytorp, längs en befintlig grusväg, påträffades ytterligare ett område med röjningsrösen och hägnader, som inte noterats i det granskade kartmaterialet (figur 43–44). Området registrerades som övrig kulturhistorisk lämning, fossil åker, och är cirka 130x65 meter stort (N-S). Ytan bestod av fem röjningsrösen och tre hägnader (stengärdsgårdar) (figur 45). Fyra av röjningsrösen var flacka och mellan 2x2 och 4x4 meter stora. Det nordligaste röjningsröset var 5x5 meter stort och uppbyggt av 4–5 lager sten som mest (figur 46). Hägnaderna är 11, 18 och 40 meter långa, mellan 1–1,2 meter breda och uppbyggda av mellan 2–4 lager sten. Det gick ej att bedöma om lämningarna är yngre eller äldre än 1850, utifrån inventeringen. Platsen har noterats i den nämnda torpinventeringen som gjorts av boende i närområdet. Där benämns den som torpet Slonkemyra, se bilaga 2. Författarna till denna skrift noterar att lämningar försvann som fyllte vid vägbygget förbi platsen. Troligt är att husgrunden/husgrunderna raserades vid vägbyggnationen.

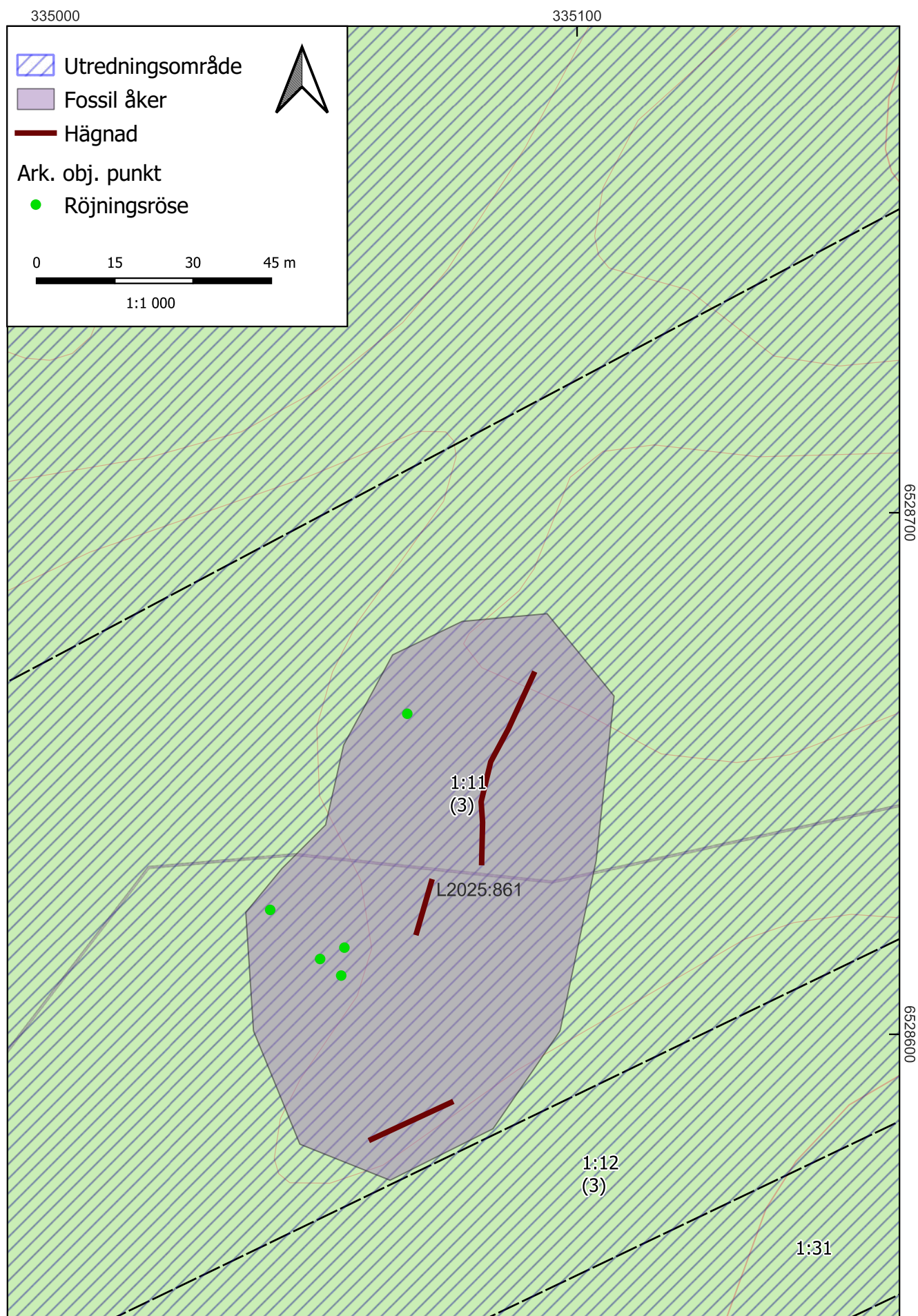
Figur 42. Resultatet av utredningen av soldattorpet (ST) Grønnemosse og torpet Fyk. Skala 1:1 500.

Figur 43. Resultat av arkeologisk utredning steg 1. Översikt, norra delen av utredningsområdet. Skala 1:8000.

Figur 44. Resultat av arkeologisk utredning steg 1 visat på Häradsekonomiska kartan, Steneby 1890–97 (Lantmäteriet 2025d). Översikt, norra delen av utredningsområdet. Skala 1:10 000.

Figur 45. Resultatet av utredningen kring fossil åker, L2025:861. Skala 1:1 000.

Figur 46. Ett av de röjningsrösen som påträffades inom den fossila åkermarken L2025:861 var fint anlagd med stora stenar i botten och mindre stenar i toppen. Röjningsröset låg på en bergsknalle. Foto mot norr.

Tolkning

Den enda, i fornlämningsregistret registrerade lämningen, fornlämningen L1963:5150 (RAÄ Ödskölt 41:1) besöktes och bedömdes. Och som redan konstaterats i texter ovan så utgör lämningen en grav i form av en relativt välbevarad hög. Bedömningen av gravens ålder är inte möjlig utan genomförd arkeologisk undersökning. Allmänt är synliga förhistoriska gravar en manifestation, där de döda hedras och visas upp. Landskapet kring graven är svårbedömt då det bedrivs intensivt skogsbruk i det.

Det är svårt att peka på ytor och platser inom utredningsområdet som skulle kunna innehålla fler gravar eller förhistoriska boplatser. En intressant aspekt är att graven ligger alldeles öster om en väg. Vägen löper idag från Knäsjön i söder till gården Lund, cirka 500 meter norr om graven, där vägen också tar slut. På äldre kartor (exempelvis Laga skifte 1843) har vägen en längre sträckning och ansluter då till Ödskölts by, cirka 1,2 kilometer åt nordöst (Lantmäteriet 2025f). Det finns anledning att tro att den vägsträckningen är en mycket gammal väg, som brukades innan nya vägsträckningar anlades (exempelvis väg 166 som i dag utgör trafikled). Kan det rentav vara så att vägen och högen har ungefär samma ålder? I landskapet öster om denna del av utredningsområdet finns flera gravar (L1963:4508, L1963:5111, L1963:5112, och L1963:3980) i lägen som idag ter sig vara placerade avlägset. Men när de anlades låg de invid gårdar och vid befintliga dåtida vägar.

Vid utredningen besöktes de platser som fanns noterade på tillgängligt historiskt kartmaterial samt det som den nämnda torpinventeringen noterat. Därtill inventerades ytor som var någorlunda lättillgängliga. Längs med vägen som ledde in i området från söder påträffades två röjningsrösen och en hägnad i form av en stengärdesgård. L2025:862 och L2025:863 utgör röjningsrösen belägna invid denna väg. De kan utgöra rester av röjningar för odling eller ha med röjning och tillordnande av vägen att göra. I båda rösen var stenarna av stort format och båda gav

också ett oordnat intryck. Kanske har stenarna lagrats invid vägen för att ha som upplag för transport till byggnationer i området? Röjningsrösena ligger inom ytan som är Ödskölt moar, L1959:3301, som använts som militärt övningsfält under 1800-talet. På kartan Arealavmätning, rågångsåtgärd, ägobeskrivning från 1823, finns kommentar om att det längs med denna del av vägen finns "gamla rör" och storleksuppgifter till dessa (Lantmäteriet 2025a). Om detta har med den militära verksamheten att göra eller inte går inte att svara på. Vägen som röjningsrösena ligger vid är på äldre kartmaterial angivet som landsväg, det vill säga att den har varit en viktig huvudled för transport i området vilket gjorde att det var av hög vikt att hålla vägen i gott skick.

Vad gäller de påträffade torplämningarna (figur 47) så ger dessa en inblick i den utmarksexpansion som inleddes under slutet av 1700-talet och som blev väletablerad under 1800-talet. Torpare var antingen personer som arrenderade mindre jordbruk, kallade torp, eller ägde ett jordbruk som var mindre än $\frac{1}{4}$ mantal. Arrendet kunde betalas med dagsverken och/eller i natura och arrendetiden kunde vara från 10 till 50 år. I mitten på 1800-talet fanns det cirka 100 000 torp i Sverige (Gadd 2000).

I Ödskölt socken har en kulturhistorisk byggnadsinventering genomförts av Västarvet (Olsson 2019). Inom utredningsområdet finns inget noterat i rapporten, av förklarliga skäl – här finns inga byggnader kvar förutom vid Kärrkasen och Tomtelid. Rapporten är ändå viktig för den beskriver byggnader med viktiga drag av ålderdomlig karaktär. Till exempel finns gården Ödskölts-Stom 1:6, vid Lund, belägen 350 meter öster om utredningsområdets södra del. Gården består av en enkelstuga med tillhörande små magasin och fähus. Enheterna byggs troligen under 1800-talets andra hälft och kan ge en aning om hur torpbebyggelsen såg ut i det utredda området.

Torpreformen skedde i samband med att jordbruket effektiviserades och nya grödor, som potatis, blev viktig. Jordbruksutvecklingen, tillsammans med en lång period av fred och införandet av vaccin, gjorde att befolkningen ökade kraftigt (Gadd 2000). I Dalsland var detta mycket påtagligt: från 1810 till 1860 fördubblades befolkningen från dryga 40 000 personer till 81 000 (Harrisson 2018). Torpetableringen följde av att nya, tidigare obrukbar marker, togs i anspråk och torparna flyttade ut till utmarkerna under markägarnas överinseende. Våtmarker dikades, sten röjdes och skogar högs ned. Till detta skall läggas de skiftesreformerna som genomfördes under 1800-talet.

Med dessa reformer krävdes att gårdar splittrades och att en utflyttning av enheter skedde. Nybrytningen av odlingsmark krävde mycket arbetskraft vilket torparen med familj bidrog till. I samband med etableringen av torpen fanns också grunden för nya familjebildningar. Med odlingsmark kunde en familj växa. Det är lätt att se torparlivet i ett "rosa skimmer" men av bland annat husförhörlängderna får vi en bild av relativt armod bland torparna i området väster om Ödskölt. En proletarisering av den obesuttna befolkningen kom med de som överlevde barndomen.

Den snabbt ökande befolkningen innebar delvis att de uppväxande var satta under tryck att bilda familj som obesuttna. Annars fanns det dystra alternativet att gå livet ut som tjänstehjon eller en tillvaro som ogift (Gadd 2000). Torpens nedgång påbörjas under 1800-talets andra hälft. Allt eftersom jordbruket mekaniserades minskade behovet av arbetskraft. Äldre arbetssätt moderniserades och maskiner introducerades. Den växande befolkningen på landsbygden kunde inte försörjas genom jordbruket och från 1870-talet flyttade många in till samhällena där industriarbete erbjöds. Från 1930-talet avvecklades mindre lönsamma jordbruk eller slogs samman till större brukningsenheter. Likaså som befolkningsökningen var exceptionell i Dalsland under 1800-talets första hälft, var emigrationen till Norge och framför allt till Amerikas förenta stater enorm under slutet av seklet. Mellan 1860–1930 flyttade 50 000 dalslänningar utomlands (Harrisson 2018).

Hur kommer etableringen av en vindkraftspark i området påverka kulturmiljön? I och med denna utrednings resultat, har ett antal nya lämningar registrerats i fornminnesregistret. Dessa var alltså inte kända, i juridiskt avseende, innan starten av projektet. Det är dock klart att de som vistas i området, närboende och andra besökare, har känt till de olika torpen och gravhögen. Vid besiktningen av dessa är det uppenbart att skogsbruket har tagit relativ hänsyn: det finns inget självändamål att radera stenkonstruktioner och att i onödan köra sönder ytor och strukturer, utan dessa har i stort undvikits.

Det är troligt att markägare och brukare till och med har en minnesmässig kontakt med platserna. Om torpen har övergivits under 1900-talet kan det fortfarande finnas minnen kvar, kopplade till platserna i form av händelser och

namn. Detta kan ha hjälpt till att ge platserna ett värde och med det ett visst skydd. Det är svårt att radera något som man har en historia kring. Vid fältbesöket vid torpet Höjden och Bottlösa pratade vi med markägaren som tyckte sig minnas att det berättats att Höjden övergavs någon gång mellan åren 1940–1950.

Bedömningen är att de påträffade lämningarna, i stor utsträckning, är välbevarade. Torplämningen Moberga (L2025:860), är den enda plats där det moderna skogsbruket har inverkat på lämningen på ett betydande sätt. Här har markberedning och nyplantering dolt de ingående lämningarna på platsen, och det finns en risk att stora delar av torpet Moberga har påverkats negativt av skogsbruket. Med det sagt kan det förhålla sig så att lämningarna inte varit tydliga eller särskilt distinkta redan när de övergavs eller när avverkningen och nyplanteringen skulle ske.

Resultat gentemot undersökningsplanen

I och med slutförandet av fältarbete och basrapport anser Rio Göteborg Natur- och kulturkooperativ att undersökningsplanens syfte och mål har uppfyllts.

Antikvarisk bedömning

Om en vindpark etableras i området kommer detta att ha en påverkan på platserna och upplevelsen av dessa. Det är i detta tidiga skede oklart hur stor påverkan blir. Terrängen i området är mycket kuperad och varierad. Trots närhet till ett verk kan höjder blockera synintrycket av detta. Likaså kan ljud- och ljusintrycken från verken variera kraftigt från de olika kulturlämningarna. Skogsavverkning kan också förändra miljöerna i sig och därtill göra att vindkraftsverk blir synliga från ytor som tidigare varit dolda.

En fördel som brukar anges vid etablering av vindparker är att området kommer göras mer lättillgängligt på grund av anläggandet av vägnätet inom parken. I fallet med Bjällhögen finns redan ett vägnät, som delvis är kvar sedan torpens tid, och som underhålls via skogsbruket. Troligt är att detta vägnät kommer användas och byggas ut.

Det är Länsstyrelsens handläggare som beslutar om det skall vidtas åtgärder för att minimera påverkan på de registrerade lämningarna inom utredningsområdet. Det Rio Göteborg kan göra är att rådge och lämna förslag på åtgärder till vidare hantering. I fallet med vindpark Bjällhögen är den allmänna bedömningen att de registrerade lämningarna skall visas hänsyn. De bör så långt det är möjligt att undvikas vid planering av vägar och verksplatser inom projektet. Om lämningarna påverkas kommer arkeolog behöva närvara för skadedokumentation och i vissa fall även för att genomföra antikvariska undersökningar, det vill säga att utföra utgrävningar av objekt. Vad gäller den sedan tidigare kända fornlämningen i området, gravhögen L1963:5150 (RAÄ Ödskölt 41:1), så skall den skyddas så långt det är möjligt. Om graven påverkas av vindparksutbyggnaden behöver den undersökas genom utgrävning.

L1963:5150 (hög), L2025:851, L2025:856, L2025:858 och L2025:860 (lägenhetsbebyggelse) utgör fornlämningar och i det fall byggnationsplaner kvarstår i anslutning till dessa anser Rio Göteborg att ytterligare antikvariska åtgärder krävs.

Fornlämningar är skyddade enligt 2 kap i kulturmiljölagen (KML) och genom miljöbalkens generella hänsynsregler, där stor vikt läggs vid hänsyn till kulturlämningar och kulturmiljöer. Ansökan om ingrepp i lämningar lämnas till Länsstyrelsen. För fornlämningar gäller att de förutom själva lämningen även omges av ett så kallat fornlämningsområde. Fornlämningsområdet utgörs av ett så stort område på marken som behövs för att bevara fornlämningen och ge den tillräckligt utrymme med hänsyn till dess art och betydelse.

L2025:847, L2025:849, L2025:852 och L2025:854 (lägenhetsbebyggelse), L2025:848, L2025:850 L2025:852, L2025:855, L2025:857, L2025:859 och L2025:861 (fossil åker), samt L2025:862 och L2025:863 (röjningsröse) utgör övriga kulturhistoriska lämningar. Övriga kulturhistoriska lämningar omfattas inte av det direkta skyddet i 2 kap i kulturmiljölagen (1988:950) men ingår i det som sägs inledningsvis i kulturmiljölagen *”Ansvar för kulturmiljön delas av alla. Såväl enskilda som myndigheter ska visa hänsyn och aktsamhet mot kulturmiljön. Den som planerar eller utför ett arbete ska se till att skador på kulturmiljön undviks eller begränsas.”*

Källor

Litteratur

Gadd, Carl Johan	2000	Det svenska jordbrukets historia. Band 3, Den agrara revolutionen: 1700–1870. Stockholm: Natur och kultur/LT i samarbete med Nordiska museet
Harrisson, Dick	2018	Dalslands historia. Dalsland explorer. Högsäter
Hellgren, Mats & Persson, Gösta	2020	Arkeologisk utredning, Vången 1:20, 1:26, 1:80 och Ödskölt 1:5, Ödskölt socken, Bengtsfors kommun. Kulturmiljö, Förvaltningen för kulturutveckling. KU Arkeologisk rapport 2020:38
Hernek, Robert	2008	En grav vid Ödskölts moar. En stensättning från yngre bronsålder, en härd från romersk järnålder och en gränsmarkering. Arkeologisk slutundersökning. Ödskölt 122 och 123, Vången 1:43, Ödskölt socken, Bengtsfors kommun. Bohusläns museum, Rapport 2008:37
Lega, Johanna	2007	Arkeologisk förundersökning. Förundersökning av RAÄ 122, inom fastigheten Vången 1:43 i Ödskölts socken, Bengtsfors kommun, Dalsland. Lödöse museum. Rapport 2007:31
Olsson, Dennis	2019	Kulturhistorisk byggnadsinventering nr 55. Bäcke, Ödskölts och Tisselskogs socknar. Bengtsfors kommun 2019. Västarvet
Wahlberg, Mats (red)	2003	Svenskt ortnamnslexikon. Uppsala: Institutet för språk och folkminnen.

Digitala källor

Fornsök	2025	https://app.raa.se/open/fornsok/
Institutet för språk och folkminnen	2025	https://www.isof.se/namn/ortnamn/sol/ortnamnslexikon/ockero-oxnevalla
Lantmäteriet	2025a	Häradsekonomiska kartan 1890-97, Ödskölt, 52-1
Lantmäteriet	2025b	Deliniation Dalsland 1658
Lantmäteriet	2025c	Geografisk karta 1689, Skaraborg, Älvsborg, Dalsland, Halland och Bohus län
Lantmäteriet	2025d	Häradsekonomiska kartan 1890-97, Steneby, 62-21
Lantmäteriet	2025e	Laga skifte 1857, 15-ödt-50
Lantmäteriet	2025f	Laga skifte 1843, 15-ödt-21
Lantmäteriet	2025g	Storskifte 1807, 15-ödt-12
Lantmäteriet	2025h	Generalstabskartan 1909, Åmål, 62-1
Lantmäteriet	2025i	Generalstabskartan 1931, Mellerud, 52-4
Lantmäteriet	2025j	Generalstabskartan 1928, Åmål, 62-3
Lantmäteriet	2025k	Generalstabskartan 1941, Mellerud, 52-5
Lantmäteriet	2025l	Generalstabskartan 1940, Åmål, 62-4
Lantmäteriet	2025m	Ekonomiska kartan 1966, Ödskölt, 9B6h66
Lantmäteriet	2025n	Rågångsåtgärd 1752, Ödskölt, 15-ödt-2
Lantmäteriet	2025o	Arealavmätning, rågångsåtgärd, ägobeskrivning 1823, Ödskölt, 15-ödt-15
Riksarkivet	2025a	Ödskölts kyrkoarkiv, Husförhörslängder, SE/GLA/13668/A I/8 (1825-1830)
Riksarkivet	2025b	Ödskölts kyrkoarkiv, Husförhörslängder, SE/GLA/13668/A I/9 (1830-1835)

Bilagor

Bilaga 1. Objekttabell - Projekt Bjällhögen

Lämningsnummer	Lämningsstyp	Ingående	Kommentar	Åtgärd	Antikvarisk bedömning
L1963:5150 RAÄ Ödskölt 41:1	Hög	Grav	Graven är fullt synbar och bedöms som välbevarad. Registerkortet från 1988 stämmer i beskrivning med dagens skick. Belägen öster om äldre landsväg.	Arkeolog ska närvara om objektet påverkas av anläggningsarbete. Schaktning runt graven.	Fornlämning
L2025:847 Bottlösa	Lägenhets-bebyggelse	Torplämning	Cirka 125x26 m (SV-NO), bestående av 1 husgrund med spisröse och ytterligare 2 husgrunder. Husgrunden med spisröse ligger i den SV-delen av området, 8x7 m (NV-SO) stor. Grund efter boningshuset. Torpet Bottlösa noterat 1857–1866.	Arkeolog bör närvara om objektet påverkas av anläggningsarbete.	Övrig kulturhistorisk lämning
L2025:848 Bottlösa	Fossil åker	Röjningsröse-område	Cirka 160x83 m stor (SV-NO). Består av 2 kraftiga hägnader (stengärdesgård) och 1 mindre hägnad. Som mest, 1,5 m breda och 1,5 m höga, upp till 10 varv sten. Tillhör torpet Bottlösa, belagt 1857–1866.	Arkeolog bör närvara om objektet påverkas av anläggningsarbete.	Övrig kulturhistorisk lämning
L2025:849 Höjden	Lägenhets-bebyggelse	Torplämning	Cirka 90x50 m (SV-NO), bestående av 1 husgrund med spisröse, 1 husgrund med källare och 1 ytterligare husgrund. Husgrunden med spisröse är 14x4,8 m (SV-NO). I nordvästra delen av huset finns en stentrappa av lagda, flata stenar. Ytan är devis bevuxen med bärbuskar, såsom hallon, och en stor ek. Höjden belagt från 1857.	Arkeolog bör närvara om objektet påverkas av anläggningsarbete.	Övrig kulturhistorisk lämning

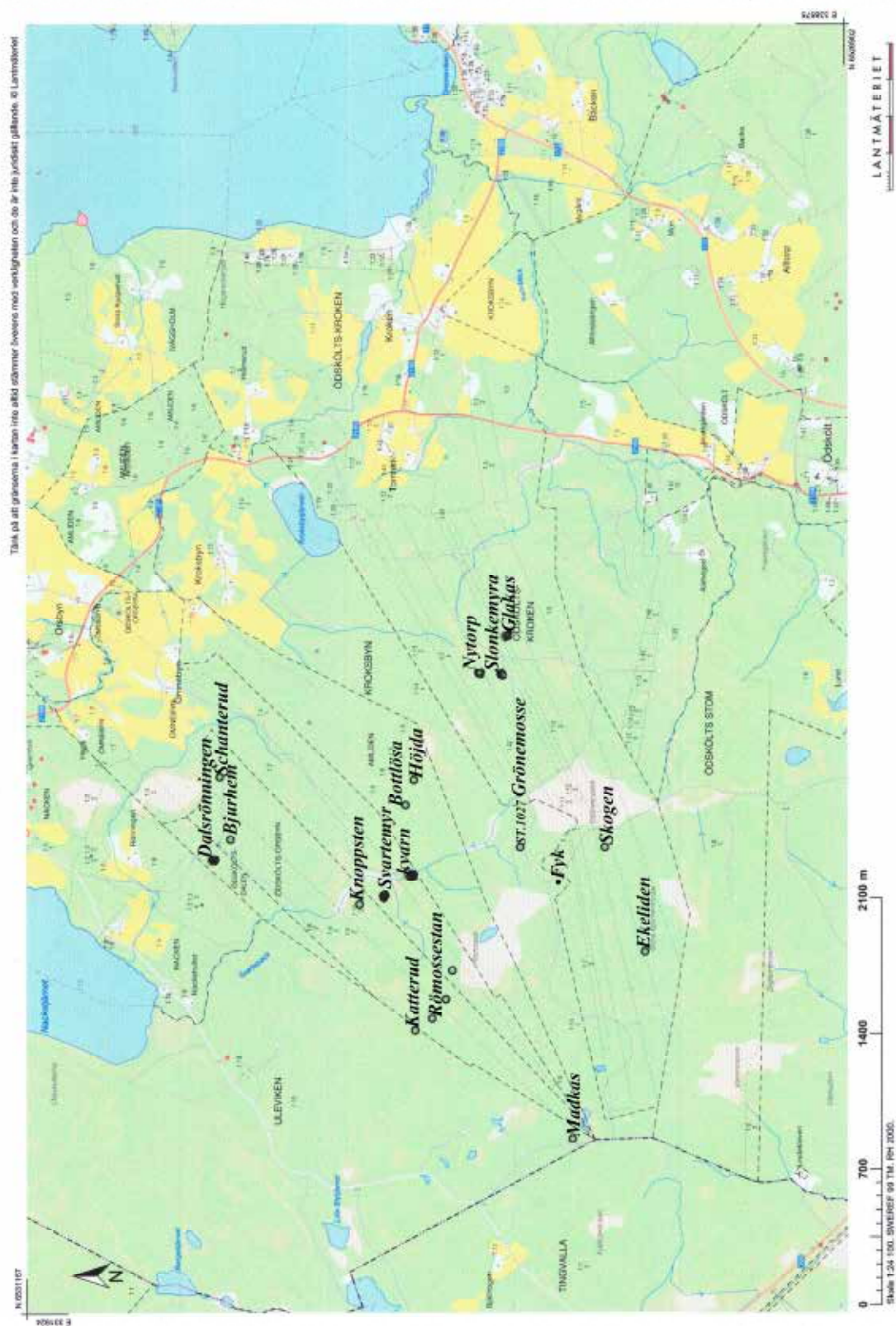
Lämningsnummer	Lämningsstyp	Ingående	Kommentar	Åtgärd	Antikvarisk bedömning
L2025:850 Höjden	Fossil åker	Röjningsröse- område	Cirka 225x120 m stor (SV-NO). Består av 10 röjningsrösen och flera hägnader (stengärdsgårdar). Röjningsrösen är koncentrerade till S-delen. Hägnaderna, är rejäla och uppbyggda av röjsten. I Ö är stenmuren utrasad i en brant som vetter mot torpet Bottlösa. Delar av hägnaderna följer fastighetsgränser från Laga skifteskarta från 1857.	Arkeolog bör närvara om objektet påverkas av anläggningsarbete.	Övrig kulturhistorisk lämning
L2025:851 Ekeliden under Kroken	Lägenhets-bebyggelse	Torplämning	Cirka 70x60 m (N-S), bestående av 2 husgrunder med spisröse, 1 husgrund som utgör rest av en jordkällare, samt 2 ytterligare husgrunder. De båda husgrunderna med spisröse har tydliga ingångsstenar. Norra husgrunden är 6x7 m (NV-SO), södra är 5,5x4,3 m (O-V). Inom ytan finns rester av enstensatt brunn. Området är mycket stenigt och skogen som har vuxit på platsen har avverkats nyligen. Ekeliden omnämns 1832 i husförhörlängd.	Arkeolog ska närvara om objektet påverkas av anläggningsarbete. Fortsatt dokumentation och ev schaktning.	Fornlämning
L2025:852 Ekeliden under Kroken	Fossil åker	Röjningsröse- område	Cirka 210x175 m stor (N-S). Består av 24 röjningsrösen och 6 hägnader (stengärdsgårdar). Området är mycket stenigt och skogen som vuxit på platsen har nyligen avverkats. Omnämnt 1832 i husförhörlängd.	Arkeolog bör närvara om objektet påverkas av anläggningsarbete.	Övrig kulturhistorisk lämning

Lämningsnummer	Lämningsstyp	Ingående	Kommentar	Åtgärd	Antikvarisk bedömning
L2025:854 Nytorp	Lägenhets-bebyggelse	Torplämning	Cirka 85x40 m (N-S), bestående av 1 husgrund med spisröse och ytterligare 1 husgrund. Husgrunden med spisröse är 16x9,5 m (Ö-V). Nytorp finns noterat på Häradssekonomiska kartan 1890–97.	Arkeolog bör närvara om objektet påverkas av anläggningsarbete.	Övrig kulturhistorisk lämning
L2025:855 Nytorp	Fossil åker	Röjningsröse-område	Cirka 150x100 m stor (N-S). Består av 6 röjningsrösen, och ett område med flera sammanhängande röjningsrösen samt tre hägnader (stengårdsgårdar). Finns på Häradssekonomiska kartan 1890–97.	Arkeolog bör närvara om objektet påverkas av anläggningsarbete.	Övrig kulturhistorisk lämning
L2025:856 Skogen	Lägenhets-bebyggelse	Torplämning	Cirka 30x35 m (N-S), bestående av 1 husgrund med spisröse och ytterligare 1 husgrund. Husgrunden med spisröset är 5,5x4,5 m (N-S). Torpet Skogen finns omnämnt i husförhörlängden 1825–30.	Arkeolog bör närvara om objektet påverkas av anläggningsarbete. Fortsatt dokumentation och ev schaktning.	Fornlämning
L2025:857 Skogen	Fossil åker	Röjningsröse-område	Cirka 150x105 m stor (Ö-V). Består av 12 röjningsrösen samt 3 hägnader (stengårdsgårdar). Finns omnämnt 1825–30.	Arkeolog bör närvara om objektet påverkas av anläggningsarbete.	Övrig kulturhistorisk lämning
L2025:858 Soldattorp, ST, Grönnemosse	Lägenhets-bebyggelse	Torplämning	Cirka 75x58 m (S-N), bestående av 1 husgrund med spisröse och 1 husgrund efter ladugård samt en jordkällare. Husgrunden med spisröse är 6,5x5 m (SV-NO). Ladugårdsgrunden är gjuten i betong, 8x5 m (NV-SO). Jordkällaren är ingrävd i en grusås, har gjutna delar samt bevarad trädörr. Finns markerat på karta från 1807.	Arkeolog bör närvara om objektet påverkas av anläggningsarbete. Fortsatt dokumentation och ev schaktning.	Fornlämning

Lämningsnummer	Lämningsstyp	Ingående	Kommentar	Åtgärd	Antikvarisk bedömning
L2025:859 Soldattorp, ST, Grönnemosse	Fossil åker	Röjningsröse- område	Cirka 210x170 m stor (N-S). Består av 12 röjningsrösen samt 3 hägnader (stengärdsgårdar). Finns markerat på karta från 1807.	Arkeolog bör närvara om objektet påverkas av anläggningsarbete.	Övrig kulturhistorisk lämning
L2025:860 Moberga	Lägenhets-bebyggelse	Torplämning	Torplämning, 60x35 m (Ö-V), bestående av 1 husgrund med spisröse. Husgrunden är 5x5 m. Torpet Moberga ligger strax utanför området. Omnämnd från 1840-talet.	Arkeolog bör närvara om objektet påverkas av anläggningsarbete. Fortsatt dokumentation och ev schaktning.	Fornlämning
L2025:861 Slonkemyra	Fossil åker	Röjningsröse- område	Fossil åker, 130x65 m stor (N-S), som består av 5 röjningsrösen och 3 hägnader (stengärdsgårdar). Den södra hägnaden tangerar fasthetsgräns. Omnämnt 1862 som torpet Slonkemyra.	Arkeolog bör närvara om objektet påverkas av anläggningsarbete.	Övrig kulturhistorisk lämning
L2025:862	Röjningsröse		Cirka 6x2 m stort (N-S). Består av flera stora övermossade stenar och block, mellan 10–20 st. Belägen i skogsmark intill vägsträckning. Äldre karta nämner "rör" längs med vägen.	Arkeolog bör närvara om objektet påverkas av anläggningsarbete.	Övrig kulturhistorisk lämning
L2025:863	Röjningsröse		Cirka 10x6 m stort (N-S). Består av mängder med stora övermossade stenar och block. Granar växer i anläggningen. Belägen i skogsmark intill vägsträckning. Äldre karta nämner "rör" längs med vägen.	Arkeolog bör närvara om objektet påverkas av anläggningsarbete.	Övrig kulturhistorisk lämning

Lämningsnummer	Lämningsstyp	Ingående	Kommentar	Åtgärd	Antikvarisk bedömning
L2025:1597 Glakas	Lägenhets-bebyggelse		Torplämning, 19x14 m (N-S), bestående av 1 husgrund med spirsöse. Husgrunden är 4,5x5 m (Ö-V). Omnämnt 1857.	Arkeolog bör närvara om objektet påverkas av anläggningsarbete.	Övrig kulturhistorisk lämning
L2025:1598 Glakas	Fossil åker	Röjningsröse- område	Fossil åker, 55x37 m stor (Ö-V), som består av 6 röjningsrösen och 1 hägnad (stengårdsgård). Hörande till torpet Glakas.	Arkeolog bör närvara om objektet påverkas av anläggningsarbete.	Övrig kulturhistorisk lämning
L2025:1599 Fyk	Lägenhets-bebyggelse		Torplämning, 13x14 m (N-S), bestående av 1 husgrund med spirsöse. Husgrunden är 6x3,1 m (Ö-V). Omnämnt 1857.	Arkeolog bör närvara om objektet påverkas av anläggningsarbete.	Övrig kulturhistorisk lämning
Registreras inte Tomtelid	Lägenhets-bebyggelse		Läget för torpet Tomtelid. – alldeles utanför aktuellt område, finns noterat 1881. Platsen är bebyggd med hus.		Ingen antikvarisk bedömning
Registreras inte Kärrkasen	Lägenhets-bebyggelse		Läget för torpet Kärrkasen. Bestående av befintligt boningshus. Vid huset finns även en husgrund som troligtvis utgjort jordkällare eller ekonomibyggnad. Omnämnt i husförhörlängderna för Ödskölts församling från 1830. Tomten är i dag uppdelad och bebyggd med moderna fastigheter.		Ingen antikvarisk bedömning
Registreras inte Stengårdsgård	Hägnad	Stengårdsgård	Stenmur, 50 m lång (NO-SV), 0,6 m hög, 1,2 m bred och uppbyggd av 2-4 lager sten. Löper parallellt med fastighetsgräns belägen 5 m åt NV. På äldre kartmaterial kan muren gå längs med en vägsträckning.		Ingen antikvarisk bedömning

Bilaga 2. Torpinventering Ödskölt

AMMELIDEN

Ammeliden - Bottlösa torpgrund WGS 84 N58,87068 E12,13045

På platsen finns lämningar efter både boningshus, ladugård och jordkällare. Mycket stora stenmängder har lagts upp i odlingsrösen och stengårdsgårdar.

PLATSEN ÄR MYCKET SEVÄRD!

Bottlösa, husgrund

Bottlösa, ladugårdsgrund

Bottlösa, rester av jordkällare

Bottlösa, stenmur

Bottlösa, stenmur

Ammeliden - Höjden torpgrund WGS 84 N58,87036 E12,13273

På platsen finns lämningar efter både boningshus, ladugård, jordkällare, odlingsrösen och stengärdsgårdar.

Höjden, husgrund

Höjden, ladugårdsgrund

Höjden, rester av källargrop

KROKSBYN 1:14

Kroksbyn - Soldatstommen nr:1027 Grönemosse - torpgrund WGS 84 N58,86520 E12,12714

På platsen finns husgrund, stenmurar, odlingsrösen och en väl bevarad jordkällare

Kroksbyn - Fyk - husgrund, rester eldstad WGS 84 N585147 E12727

På platsen finns husgrund med rester av eldstad och en del stenuppkast

Backstugan Fyk, husgrund med eldstad

På Kroksbyn 1:14 marker finns även flera "kolbottnar" (rester efter kolmilor)

Kolbotten WGS 84 N5886826 E1213219

KROKEN

Kroken - Brors Bäck WGS 84 N58,5210 E12,847

På platsen finns rester efter jordkällare, odlingsröse och stenmurar. Husgrunden inte funnen

Brors Bäck, rester av jordkällare

Brors Bäck, stenmur

Kroken - Ekeliden torpgrund WGS 84 N58,85926 E12,11828

På platsen finns husgrund stenmurar och odlingsrösen.

Vid Ekeliden finns en fixpunkt WGS84 N58,86048 E12,11685

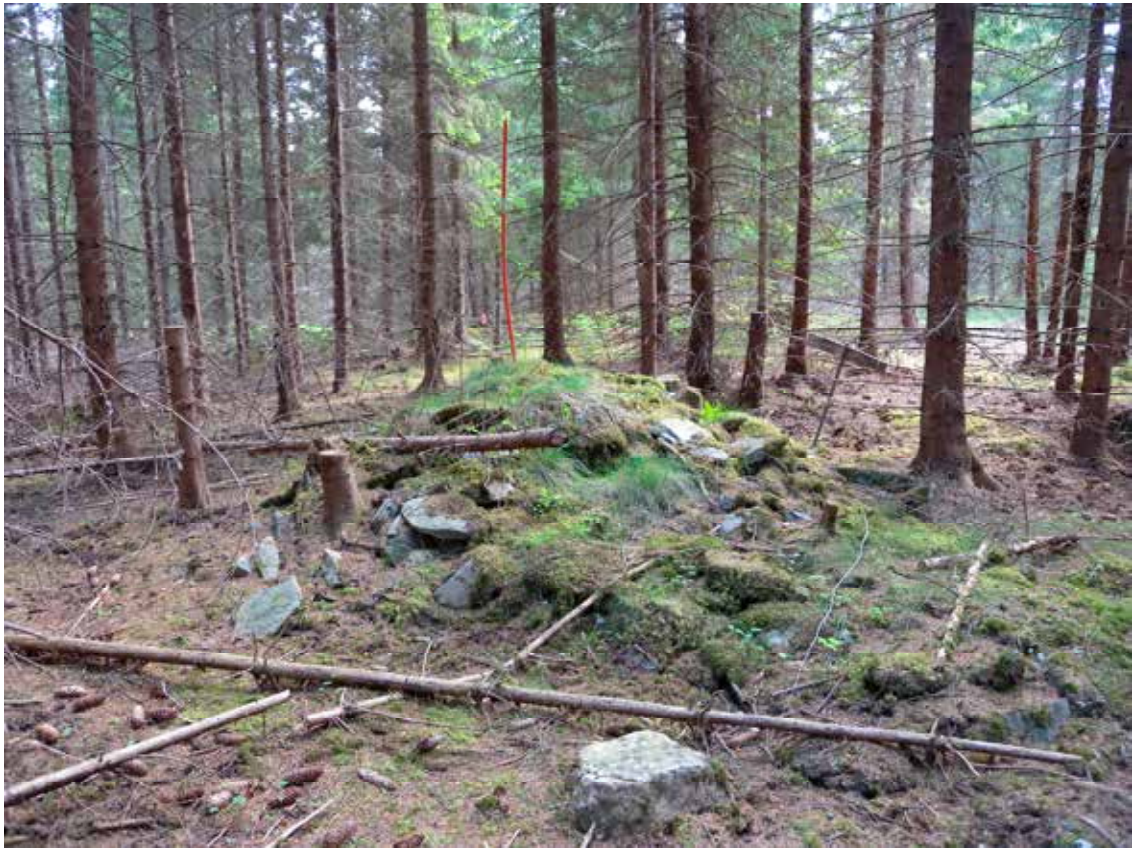
Ekeliden, husgrund

Ekeliden, stenmur

Kroken - Skogen / Daniele torpgrund WGS 84 N58,86131 E12,12738

På platsen finns husgrund, ladugårdsgrund stenrösen

Skogen, husgrund

Skogen, ladugårdsgrund

Kroken - Nytorp torpgrund WGS 84 N58,5206 E12,831

På platsen finns husgrund, ladugårdsgrund som är kallmurade av enorma mängder sten, rester av en stor jordkällare, stenmurar och stora stenrösen

PLATSEN ÄR MYCKET SEVÄRD

Nytorp, husgrund

Nytorp, ladugårdsgrund

Nytorp, ladugårdsgrund

Nytorp, stenuppkast

Nytorp, jordkällare

Nytorp, stenmur

Nytorp, stenmur

Kroken - Glakas torpgrund WGS 84 N58,51 59 E12,848

På platsen finns husgrund, odlingsrösen och stenmurar

Glakas, husgrund

Glakas, stenmur

Kroken - Slonkemyra WGS 84 N58,51584 E12,831

På platsen finns stenmurar och odlingsrösen, husgrunden är ej funnen. Många lämningar försvann som fylle vid vägbygget förbi platsen

Slonkemyra, stenmur

ORSBYN

Orsbyn - Hamsmossen / Knoppsten torpgrund WGS 84 N58,87264
E12,12130

På platsen finns husgrund och odlingsrösen

Hamsmossen, husgrund

Hamsmossen, husgrund

På platsen finns husgrund, rester av jordkällare, ladugårdsgrund och odlingsrösen

Schanterud, husgrund

Schanterud, ladugårdsgrund

Schanterud, jordkällare

Schanterud, odlingsrös

Orsbyn - Bjurhem tre torp WGS 84 N58,87878 E12,12661

Bjurhem består av: Västra Bjurhem 1830 - 1925. Östra Bjurhem 1839 - 1894
Backstugan Lilla Bjurhem 1837 - 1866

Torpgrunderna har ej hittats troligen försvann dom i början av 1970-talet i samband med bygget av den skogsbilväg som går genom området. Det finns gått om lämningar och spår av odlingar

Bjurhem, jordkällare

Bjurhem, odlingsrös

DALEN

Dalen - Dalsrönningen torp. WGS 84 N58,52 481 E12,7293

Dalsrönningen ligger i samma område som Bjurhem, Orsbyn. Torpgrunden har ej hittats troligen försvann den i början av 1970-talet i samband med bygget av den skogsbilväg som går genom området. Det finns ett antal odlingsrösen

Dalsrönningen, odlingsrös

ÖMNEBYN

Ömnebyn - Svartemyr torpgrund WGS 84 N58,52177 E12,720

På platsen finns torpgrund, rester av jordkällare och odlingsrösen

Svartemyr, husgrund

Svartemyr, jordkällare

Ömnebyn - Svartebäck kvarn WGS 84 N58,52131 E12,7287

På platsen finns rester av kvarn och kvarnfall

Svartebäck, kvarnfall

Svartebäck, kvarnfall

"RÖMOSSESTAN"

Den så kallade "Römossestan" består av fyra torplägenheter två på Orsbyns ägor, en på Ömnebyn och en på Ulevikens mark som kallades för Katterud. Stugorna låg tätt på ett litet område. Här finns torpgrunder, odlingsrösen och stenmurar. Finns även en djup vattensamling i Berget

"Römossestan" - Orsbyn, husgrund WGS 84 N58,86845 E12,11327

"Römossestan" - Orsbyn, husgrund WGS 84 N58,86904 E12,11147

"Römossestan" - Ömnebyn, husgrund WGS 84 N58,86816 E12,11581

"Römossestan" - djup vattensamling i berget

"Römossestan" - Uleviken, Katterud, husgrund WGS84 N58,86982 E12,11029

"Römossestan" - Uleviken, Katterud, ladugårdsgrund

"Römossestan" - Uleviken, Katterud Stenmur

"Römossestan" - Uleviken, Katterud, årtal 1866 inknackat i en flat sten

ULEVIKEN

Uleviken - Madkas torpgrund WGS 84 N58,86224 E12,10126

På platsen finns husgrund, stora stenrösen och stenmurar

Madkas, husgrund

Madkas, stenröse

